

Oegstgeest

Een dorp met karakter

Voorwoord

Beste verzamelaar,

De Historische Vereniging Oegstgeest zet zich in voor ontsluiten van kennis over de geschiedenis van Oegstgeest, het behoud van monumenten in het dorp en de versterking van ruimtelijke kwaliteit. Ons dorp is karakteristiek en moet dat blijven.

Om dat aan te tonen, hebben we met veel plezier dit album gemaakt. Het is een luchtige manier om veel te weten te komen van, of herinneringen op te halen aan, alles wat ons dorp uniek maakt. We hebben met een team vrijwilligers een waaier aan thema's gemaakt met voor ieder wat wils. Van sport tot buurten, van prehistorie tot recent verleden; met plaatjes van gebouwen en mensen. Om het verloop van de tijd extra goed te laten zien, vindt je veel "vroeger-nu" foto's die je helpen een vroegere situatie in te beelden.

Ik ben ervan overtuigd dat als je sommige feiten (weer) leest, je met meer plezier zult kijken naar alledaagse bordjes, namen, gebouwen, straten en winkels. Zo vond ik het zelf bijvoorbeeld heel interessant om in de geschiedenis van Buitenlust te duiken en zo eens buiten de kern te komen: een hechte gemeenschap met eigen vereniging en historische straatnamen. Geschiedenis zit overal in ons dorp en leeft nog steeds voort.

Als je dit boek interessant vindt en nog geen lid bent van onze vereniging, dan raad ik je van harte aan eens op onze website te kijken: www.historischeverenigingoegstgeest.nl. Je vindt daar veel informatie, maar ook ons blad: "Over Oegstgeest". Dit blad wordt met veel plezier door honderden leden gelezen en bevat tal van leuke, interessante verhalen uit de verre en recente geschiedenis.

Onze leden steunen daarnaast ook onze missie om ons dorp mooi en ruim te houden voor volgende generaties. Velen ervan zijn actief betrokken in commissies voor bijvoorbeeld genealogie, mondeling geschiedenis, maar ook erfgoed en ruimtelijke ordening. Maar je mag ook gewoon lezer zijn!

Voor slechts €20 per jaar ben je al lid en ontvang je ons blad. Je kunt je eenvoudig op de website aanmelden en ik hoop je dan eens te treffen bij een van onze excursies, lezingen of de jaarlijkse BBQ.

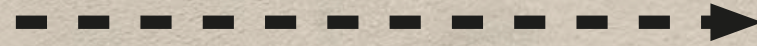
Voor nu, veel verzamelwoede gewenst,

Rob Sturm,
Voorzitter

Nu: Enig overgebleven oorspronkelijk pad over een geest

De enige plaats waar het oorspronkelijke pad over een strandwal in Oegstgeest nog bestaat: bij het Groene Kerkje. Hoewel de wegen nog het oude geest-traject volgen, is er in de 17e en 18e eeuw veel zand afgegraven voor het groeiende Leiden. Alleen op de plaats van het Groene Kerkje kon echt niet gegraven worden, daarom steekt dit nu nog meer boven de rest uit dan vroeger. Het pad voorlangs de kerk is dan ook het laatste restant van de oude voetpaden over de geest.

Hoofdstuk 1

Strandwallen vormen Oegstgeest, geen dorpsplein maar 5 buurtschappen

Het huidige stratenplan van Oegstgeest is lang voor Christus bepaald door strandwallen of 'geesten'. Het was de enige plek waar je droge voeten had en dus volgden de eerste nederzettingen en wegen exact de loop van deze geesten. Dit zie je terug in de namen Oegstgeest, Poelgeest, Rhijngeest, Middengeest en aan het eind van ons dorp Endegeest.

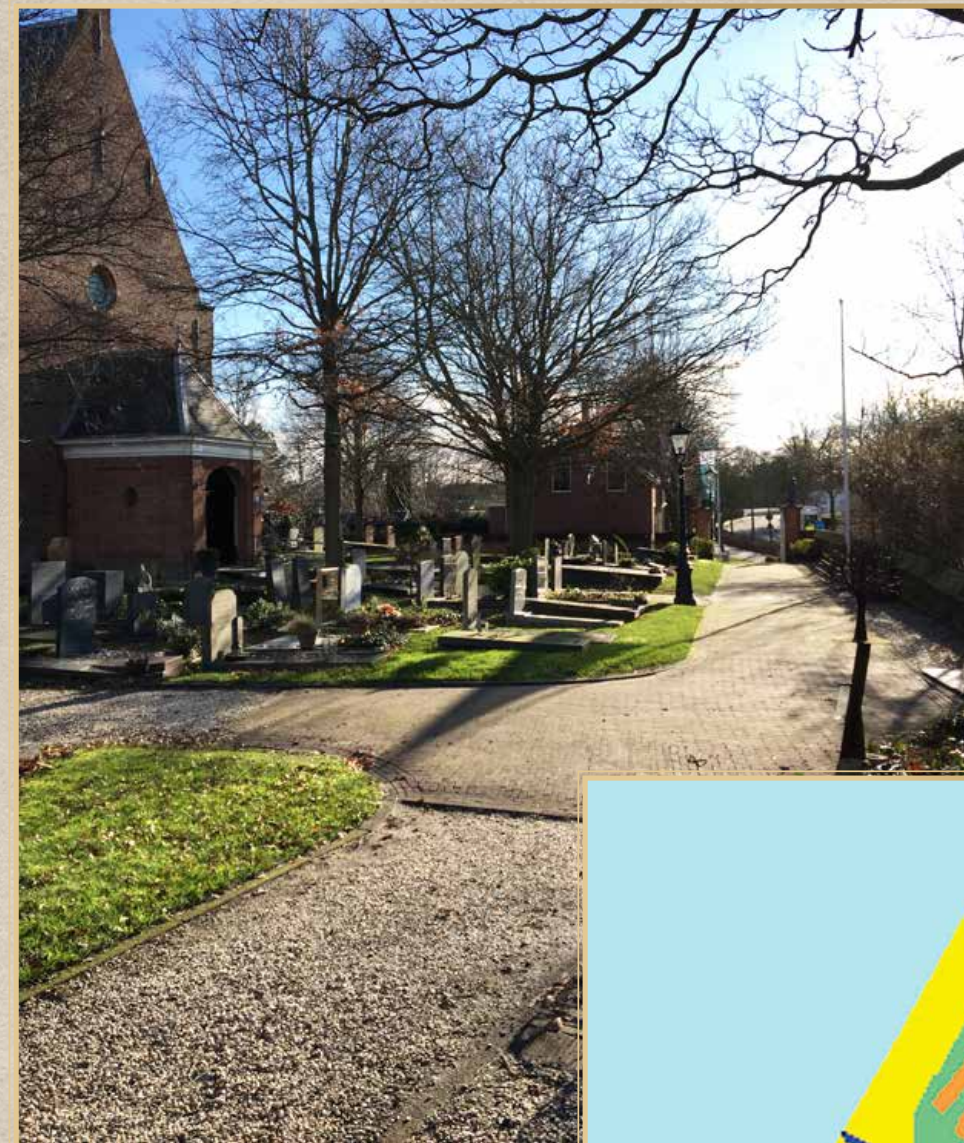
Zevenduizend jaar geleden lag de Noordzeekust ongeveer ter hoogte van Alphen aan den Rijn; Oegstgeest lag toen dus als het ware nog in zee. Als gevolg van ingrijpende veranderingen in zeestromingen vormden zich daarna strandwallen, die 'geest' werden genoemd. Dit zijn reeksen duinen die als een soort Waddeneilanden in het land kwamen te liggen, omgeven door moerassen. De meest oostelijke strandwal is die van Poelgeest-Warmond; de tweede is de strandwal van Oegstgeest. Beide werden bewoond vanaf ongeveer 4000 v.Chr.

In de 6e eeuw, de tijd van Osger (Oegstgeest betekent Osger z'n geest), woonden de weinige mensen in de eerste plaats op de geest bij de kerk die in de 8e eeuw werd gebouwd en die we nu kennen als het Groene Kerkje. In het zuiden strekte het gebied van Oegstgeest zich uit tot aan de Oude Rijn. Aan de oever van de rivier vormden zich woonkernen die we nu kennen als Overdorp (meer hierover in hoofdstuk 11), de Mors, Lopsen (nu rond de Leidse Beestenmarkt) en Maredorp. Overdorp verdween, vermoedelijk in het begin van de 7e eeuw als gevolg van een desastreuze overstroming, en toen na 1050 Leiden ontstond werden Lopsen en Maredorp al snel bij de stad ingelijfd. In het noorden ging in de 12e eeuw het gebied van Rijnsburg naar de toen gestichte abdij van Rijnsburg.

De meeste dorpen ontstaan rond een dorpsplein met een kerk, een kroeg en een sjiekere woning van de plaatselijke notabele. Oegstgeest heeft niet zo'n centrum. Aan het einde van de middeleeuwen had Oegstgeest een groot oppervlak, veel groter dan Leiden. Op de strandwallen hadden zich vijf woonkernen gevormd, boerderijen met wat woningen er omheen, soms kwam daar een luxer buitenhuis zoals de Hofstede Haaswijk. Daarnaast waren er drie kastelen: Oud-Poelgeest, Endegeest en het inmiddels afgebroken Abtspoel. De vijf buurtschappen vormden sindsdien de oude groeikernen van Oegstgeest: de **Kerkbuurt** (het Groene Kerkje en de Dorpsstraat en omgeving), de **Leidse Buurt** (eerder Vijfhuizen genoemd) die was onderverdeeld in de Pen (omgeving Geversstraat ten noorden van de Terweeweg) en de Punt (omgeving Geversstraat bij de Willibrordrotonde en het gebied ten westen daarvan richting viaduct), de **Kwaak** dat ligt achter kasteel Oud-Poelgeest, de **Rijsjes** inclusief de Bazar die sinds 1966 het zuidelijke deel van Rijnsburg vormen en het al genoemde de **Mors**, dat in 1920 en 1966 door Leiden werd geannexeerd.

Uiteraard liepen de eerste wegen, voetpaden eigenlijk, over de geest. Hierin herkennen we nog steeds het oorspronkelijke, historische stratenplan van Oegstgeest. We zien de Warmonderweg-Laan van Oud-Poelgeest-Abtspoelweg, de Haarlemmerstraatweg-Dorpsstraat-Wijtenbachweg-Terweeweg, en de Rhijngeesterstraatweg-Endegeesterstraatweg, met Endegeest op het end.

Bijna alle monumenten uit de route met de informatie-zuiltes (hoofdstuk 9) staan/stonden op deze strandwallen.

Toen: Strandwallen

De duizenden jaren oude ligging van de strandwallen, die het eerste stratenplan van ons dorp vorm gaven. Lichtblauw is de Noordzee en bruin zijn de strandwallen (geel zijn de latere Jonge Duinen). De geesten of strandwallen van Poelgeest-Warmond en Oegstgeest zijn de oudste en dateren van ongeveer 4000 v.Chr.

Hoofdstuk 1

Strandwallen in Oegstgeest

Oude kaart van Oegstgeest met daarop de ligging van de strandwallen. Aangegeven zijn – onder meer – ook 'Vyf huysen' (later de Leidse Buurt), 'Eynde Geest', 'Thuis te Poelgeest' en de 'quakel', allemaal in de inleiding genoemd. Zie ook de wegen over de geesten met hun toenmalige naam.

Kerkbuurt

De Dorpsstraat omstreeks 1900. De foto is in zuidelijke richting gemaakt ongeveer vanaf de duikerbrug over de Pastoorswatering. Verschillende gevels zijn nog herkenbaar.

De Kwaak

Het buurtje achter kasteel Oud-Poelgeest aan de overkant van de Haarlemmertrekvaart heet de Kwaak naar de kwakel, dat is een hoge voetgangersbrug, die sinds 1438 over het water lag. Op deze ingekleurde prentbriefkaart uit ongeveer 1900 zien we links de kapel van Oud-Poelgeest, daarnaast de Kwaakbrug en rechts de huisjes van de Kwaak.

De Mors

De Mors is nu een grote wijk in Leiden. Het oudste deel ging in 1920 over naar Leiden; de rest volgde in 1966. Deze huizen staan aan de Hoge Morsweg langs de Oude Rijn waar de weg de rivier in zuidoostelijke richting volgt; de erven liggen achter de boerderijen aan het water. We zien kruidenier Van Noort. Hij werd opgevolgd door Bert Streng, die in de jaren '50-'70 een bekend gezicht werd in Oegstgeest met zijn zaak op Deutzstraat 2.

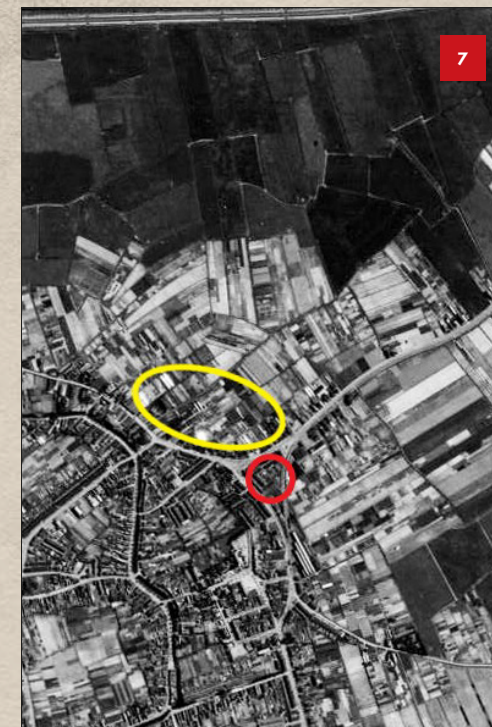
Leidse Buurt

De fotograaf stond, rond 1905, ongeveer ter hoogte van wat nu de Rijnzichtweg 13 is, naast de toen zo'n 25 jaar oude spoorbaan van de stoomtram van Oegstgeest naar Katwijk en Noordwijk. De foto is gemaakt in oostelijke richting; de R.K. kerk kwam gereed in 1901.

Leidse Buurt de Punt

De fotograaf stond in 1903 op de plek waar nu de Willibrordrotonde is en ziet links de Geversstraat en rechts de Rhiingeesterstraatweg/Endegeesterstraatweg. We zien boerderij Juffermans, die later werd afgebroken. Links de rails van de stoomtram.

De Rijsjes

Schuin rechts onderaan komt de Rijsburgerweg uit Oegstgeest. Bij Rijsburg takt de weg aan op – tegenwoordig – een rotonde (op de foto uit 1945 een T-kruising) waar je rechtsaf via de Oegstgeesterweg en de Almondeweg terug naar Oegstgeest gaat en linksaf via de Sandtlaan richting Katwijk. Hier liggen de Rijsjes (geel) en de Bazar (rood). Tot 1966 hoorden deze buurtschappen bij Oegstgeest.

Hoofdstuk 2

Welgestelde burgers en transportarbeiders in Oegstgeest Wilhelminapark, Oranjepark en Buitenlust

In de 19e eeuw dacht men bij Oegstgeest aan boeren en niet aan de rijke middenklasse en transportarbeiders. Oegstgeest was een gezapig dorp, groot in oppervlakte maar met een klein aantal agrarische bewoners die in vijf verschillende dorpskernen, plukjes arme boerderijen, woonden. Zoals het hoort in deze bijna middeleeuwse setting stond hier en daar een rijke buitenplaats of kasteel met bewoners uit een klasse die zich met dichtgeknepen neus lang de rest liet vervoeren. Om het feodale plaatje compleet te maken, was er een fors klooster met een heuse bisschop in zijn paleis in de achtertuin: het naar hem vernoemde Bos van Wijckerslooth. Toch werd dit boerendorp een magneet voor professoren en andere welgestelde Leidenaars die de stad wilden ontvluchten. Daarnaast bouwde de NZH (toen de grootste busmaatschappij in Noord- en Zuid-Holland) een wijk voor haar personeel. Oegstgeest veranderde!

Dit is vooral te danken aan Hein Rübenkamp (1863-1937), een wagenmaker-smid aan de Geversstraat. Hij heeft het idee om welgestelde burgers naar Oegstgeest te lokken niet zelf bedacht.

Maar toen hij zag dat vlak voor 1900 de nieuwbouw in het sjeke Wilhelminapark erg snel werd verkocht, pakte hij het groots aan.

Er schilde een slimme en sluwe zakenman in hem. Toen hij later behalve handelaar in onroerend goed ook wethouder was, begaf hij zich bestuurlijk op het randje van wat wel en niet kon. Maar hij kreeg het voor elkaar. Hij plande vanaf de jaren '20 het hele Oranje-Nassaupark met grote huizen, bochtige groene lanen, beslist geen winkels maar wel sjeke vijvertjes en toegangszuilen. Deze man bepaalde het imago dat Oegstgeest nu heeft. Dankzij hem ziet Leiden veel van haar professoren en andere welgestelde 's avonds naar hun woning in Oegstgeest fietsen.

Ook arbeiders maakten hun entree in ons dorp. De NZH liet een wijk voor het personeel bouwen: Buitenlust. Deze wijk zou vrij snel na de bouw door de nieuwe A44 van de rest van het dorp worden gescheiden maar zou zich (wellicht juist daardoor) ontwikkelen tot een populaire en gezellige woonwijk met eigen buurtwinkeltjes en buurtvereniging.

Wilhelminapark in 1900, gezien vanaf de Endegeesterlaan. Je betrad het 'park' over een brug met een wegwijzer waarin een medaillon met het profiel van koningin Wilhelmina is verwerkt. We zien de ronde weg voor het voormalig gemeentehuis. Rechts staan de panden 6 en 8. Op de voorgrond rechts zien we een leeg stukje zand. Niet lang na deze foto werden hier de monumentale panden 11-13 gebouwd.

Nu:

Luchtfoto van het huidige Oranjepark. Linksboven ziet u het Bos van Wijckerslooth en de driehoek centraal op de foto bevat de ronde vijver van de Frederik Hendriklaan. Midden van boven naar beneden de Koninginnelaan, rechts de Terweeweg

Vroeger:

Hetzelfde gebied in 1925. De plannen van Rubenkamp worden langzaam zichtbaar. De achterste rij huizen staan aan de Nassaulaan. De Oranjelaan en het zwanenvijvertje bij het Van Griethuijsenplein zijn er nog niet. Rechtsboven de eerste huizen aan de Emmalaan. Het sierlijke, kromme stratenplan dat het imago van Oegstgeest nog steeds bepaalt, ontstaat hier. Bovenaan is het oude agrarische karakter van ons dorp nog te zien. Ter oriëntatie: linksonder het Bos van Endegeest, linksboven het Bos van Wijckerslooth.

Hoofdstuk 2

9

Hein (Hendricus Wilhelmus) Rubenkamp 1863-1937. Aan de Geversstraat bouwde hij een grote smederij met op zijn top 70 man personeel. Oegstgeest heeft haar imago aan hem te danken, maar hij had ook een rafelrandje. Hij was zeer ondernemend en ontwikkelde als onroerendgoedhandelaar het Oranjepark. Hij was als wethouder in die tijd 'te handig'. Hij betaalde het bedrag dat hij van de gemeente had gestolen juist op tijd terug. Volgens de toen geldende wetten kwam hij ermee weg, nu zou hij zijn veroordeeld.

12

Juffermansstraat 1932. Echt een andere tijd: kinderen spelen midden op straat, geen auto te bekennen, de bomen zijn blijkbaar net geplant en aan het einde van de straat ligt een groene horizon.

13

1930: het bollenveld van de fa. Lubbe achter de Emmalaan nr 3. Links zien we de achterkant van de huizen aan de Terweeweg.

10

'Onder 't Stroodak'. Deze witte ruime villa met strodak aan de Koninginnelaan is voor velen het mooiste voorbeeld van de stijl van het Oranjepark. Let op het fonteintje midden in de vijver, dit is nu verdwenen.

11

Nassaulaan richting Koninginnelaan 1930, rechts de nrs 29-31. Let op de prachtige auto, de lantaren, de bakkerskar en de schelpenstoep.

14

Buitenlust: bevrijdingsfeest in de Balistraat 1945. Deze buurt, met de Indische straatnamen, werd gepland door enkele werknemers van de NZH in 1925 in café Centraal. Zij wilden goede huizen voor hun collega's. Er moest negen jaar voor worden gestreden, maar in januari '34 trokken de eerste NZH-arbeiders in hun nieuwe woningen aan de Javastraat, Sumatrastraat, Borneostraat en Celebesstraat. Al snel werd de buurt gescheiden van de rest van Oegstgeest door de nieuwe A44. Het gaf de buurt een eigen karakter, nog steeds is de Kratong een succesvol buurthuis.

15

We kunnen het ons nu niet voorstellen, maar in 1961 reed de NZH-bus ieder uur door de Nassaulaan. Hier kruist hij de Koninginnelaan.

Nu:

1967: de Oudenhofmolen verdrinkt in het midden van deze foto in het tientallen meters hoge beton. De fotograaf staat op de Lijtwegflat-in-aanbouw, rechts zien we het skelet van de Aert van Nesflat en daarachter zien we de Akeleilaan, Lelielaan, Ridderispoorlaan. Uiterst rechtsboven stapelt een bouwkraan nog een aantal verdiepingen op de Frans Halsflats. Oegstgeest verstedelijkt. Een trend die gelukkig bij dit ene deel van ons dorp is gebleven. Juist in deze tijd veranderde het idee van 'vooruitgang' en zag men in dat dit niet alleen betekent dat er meer woningen komen, maar dat de kwaliteit van de leefruimte er ook toe doet.

Hoofdstuk 3 Wederopbouw: Grünerie, Prinsessen-, Bloemen-, en schildersbuurt

Tussen de foto's van 'nu' en 'vroeger' zit bij dit hoofdstuk slechts tien jaar. Zo dynamisch was de periode van Wederopbouw. Vlak na de oorlog was de woningnood hoger dan nu. Woningen waren zo schaars, dat de gemeente ze toewees. Zelfs het kopen van een huis hielp niet, de gemeente wees het toch onverbiddelijk toe aan de eerstvolgende op de urgentielijst, aan wie je het dan moest verhuren. Veel bovenverdiepingen werden verhuurd. Hier wachtten gezinnen jarenlang met twee of drie kinderen op hun beurt. In deze sfeer werd er stevig aangepakt en in hoog tempo gebouwd, kortom: de Wederopbouw. Binnen zo jaar verrezen in Oegstgeest achtereenvolgens (en soms tegelijkertijd!) de Grünerie, de Prinsessen-, Bloemen- en Schildersbuurt.

De Marelaan is in 1947 nog vrijwel onbebouwd. Het witte huis is Willinklaan 1 en links op de achtergrond zien we Hofdijk 35.

Vroeger:

1957: de Oudenhofmolen staat te pronken in een zee van bloemen. We zien hier het bollenveld van de familie Lubbe met het molentje op de achtergrond. Oorspronkelijk teelde de familie Lubbe op land langs de Wijtenbachweg, en woonde in boerderij Actaea. Omstreeks 1955 werd dit vanwege de woningbouw onteigend en ging men naar dit land bij de molen aan de huidige Irislaan. Omstreeks 1960 werd ook dit onteigend en vertrok de familie Lubbe naar Lisse. De foto is van de laatste jaren dat er in de Oudenhofpolder werd geteeld. Op de voorgrond staan floxen en op de achtergrond spirea's. De schoffelende man is Hans Kralt.

De bouw van de Grünerieaan startte in 1950. Hier kwamen veel Nederlanders die in Indië een bestaan hadden opgebouwd. Zij moesten terug naar Nederland.

In 1951 wordt, tussen de jaren '30 woningen van de Emmalaan en de nieuwbouw van de Prinsessenbuurt, de speeltuin aan de Marijkelaan feestelijk geopend.

1957 Admiraal de Ruyterlaan, op de hoek met de M.H. Tromplaan. Op de straat staat nog geen enkele auto. Aan het eind van de straat staan nog geen (Frans Hals-) flats, en aan de linkerkant is het nog leeg, De Aert van Nes- en Lijtwegflats moeten nog worden gebouwd. De huizen kijken over een veld naar het Oude Raadhuis en Duinzigt. Vanaf de bovenverdieping zagen ze de duinen.

Hoofdstuk 3

Oktober 1959, de flats aan de Tromplaan worden gebouwd. Het is oktober, dus op de voorgrond op het land van Lubbe staan waarschijnlijk anemonen. Een woning met zoveel ruimte was een waar feest voor hele gezinnen. Later werden het doorstroomflats voor één- en tweepersoonshuishoudens.

April 1966. Een luchtfoto toont het stratenplan van de schildersbuurt in aanbouw. Ter oriëntatie: uiterst rechts is het Oegstgeester Kanaal en links de Lange Voort. Geheel op de voorgrond van links naar rechts de Jan Steenlaan en parallel iets daarboven met de auto's, de Hazenboslaan.

November 1966, Vincent van Goghlaan in aanbouw.

September 1958. Dit zijn de noodlokalen aan de Tromplaan, waar eerst het Rijnlands Lyceum en later Duinzigt ('De Overtocht') zat. De Wederopbouw kenmerkte zich niet alleen door een tekort aan huizen, ook de scholen zaten met de handen in het haar omtrent lokalen.

Hoofdstuk 4

Modern Oegstgeest: Haaswijk/Morsebel, Poelgeest en Nieuw-Rhijngeest

Twee foto's van dezelfde plek: Haaswijk, de eerste foto vanuit het oosten in 2015, de tweede, oudere, vanuit het westen in 1979. Hoeveel kan er in 36 jaar veranderen? Om aan de grote vraag naar wonen in Oegstgeest te voldoen werd door de gemeente al in de jaren zestig plannen gemaakt voor een uitbreiding van het dorp aan de overkant van het Oegstgeester kanaal. In 1840 werd begonnen met het graven van dit kanaal over de loop van de Oude Vliet. De grote polder aan de overkant is vernoemd naar de buitenplaats Haaswijk uit ongeveer 1650. Deze wordt, samen met de boerderij, bij de foto's beschreven.

Burgemeester Van Eysinga mocht vlak voor zijn pensioen op 12 april 1979 de eerste paal slaan voor de nieuwe naar hem vernoemde brug. Kort daarna ging na jaren van procedures voor en tegen bouwen in de polder het licht op groen voor de aanleg van de nieuwe wijk. Al snel stonden de eerste woningen in de steigers aan het Richard Holpad. In 1981 waren de eerste woningen klaar en kregen bewoners de sleutel van hun nieuwe woning aan de Johan Wagenaarlaan uit handen van wethouder Blom in aanwezigheid van burgemeester Scheenstra.

De woningen in de eerste straten lagen binnen de singel, die al in de voormalige polder stroomde. Het maaiveld lag daar één meter hoger dan de singel en daarom hoefden de bewoners daar geen polderlasten te betalen. De wijk is in twee fasen gerealiseerd, eerst Haaswijk en tien jaar later het tweede deel, de Morsebel. Doordat de gemeente de grond terugkocht van de VNG, konden er ook luxere woningen worden gebouwd. In de wijken zijn bij de aanleg de oude krekken uit de polder gehandhaafd. Dat geeft de buurt en speciale sfeer. Terwijl in Haaswijk vooral premie A- en B-woningen werden gebouwd, kwamen in de Morsebel meer luxer huizen. De twee meest moderne wijken, Poelgeest en Nieuw-Rhijngeest, zijn de laatste 25 jaar ontwikkeld, in Nieuw-Rhijngeest wordt bij het uitbrengen van dit boekje nog gebouwd.

Verdwenen Buitenplaats Haaswijk, de naamgever van deze uitbreidingswijk aan de overkant van het kanaal. Rond 1650 bouwde Johan van Mathenesse, één van de ondertekenaars van het Verdrag van Münster, dit luxe verblijf. Hij overleed vlak daarna en de sjeke buitenplaats veranderde vaak van eigenaar. Zo vaak, dat het de kwaliteit niet ten goede kwam. Binnen een eeuw, in 1740, werd het waarschijnlijk vervallen oord aan 5 mensen verkocht, die het gebouw sloopten en de grond een agrarische bestemming gaven. De boerderij Haaswijk, die al vóór de hofstede op dit landgoed stond, bleef bestaan.

2015:
Luchtfoto van de nieuwbouw in Haaswijk en Morsebel in de oude polder 2015. Het tracé van de hoogspanningsmasten is duidelijk te herkennen aan de groenstrook.

Vroeger:
1979: luchtfoto van de lege polder Haaswijk. Vooraan rechts de Pastoorswatering en Dorpsstraat, dan het Oegstgeester Kanaal en links het Groene Kerkje en de MEOB, het verdwenen Marine Electricisch Optisch Bedrijf. De polder Haaswijk is nog helemaal leeg. Aan de bomerand herkennen we waterloop die nu nog steeds bestaat en de plattegrond van Haaswijk vormgeeft.

Boerderij Haaswijk. De oudste gegevens over deze boerderij stammen uit 1606, maar uit deze akte blijkt dat het om een boerderij gaat die al veel langer bestaat. In 1839 moest de boerderij wijken voor de aanleg van het Oegstgeester Kanaal en vlak daarna is de huidige versie iets verderop weer opgebouwd. In 1963 kocht de gemeente de grond voor de geplande nieuwbouw van Haaswijk. De Bond Heemschut voorkwam dat het werd afgebroken en pleitte voor een groenstrook-met-boerderij tussen oud en nieuw Oegstgeest. Dit lukte doordat professor Glastra van Loon de Boerderij in 1965 kocht en herstelde. Foto uit 2000.

De nieuwbouw in Haaswijk. Hier zien we het Richard Holpad in aanbouw, 1981. Het was een van de eerste straten in de nieuwe wijk.

12 juni 1981. Wethouder Blom overhandigt aan mevrouw Los, de eerste bewoner van de premiekoopwoningen aan de Johan Wagenaarlaan in Haaswijk, de sleutels van haar nieuwe huis.

Op 16 november 1989 werd midden op de rotonde Haaswijklaan/Kleyn Proffijlaan/Kerckwervelaan een vleugelnootboom geplant.

Het milieueducatiecentrum (MEC) organiseert af en toe ook een begeleide wandeling langs de oude kreek die zijn gehandhaafd.

Poelgeest in aanbouw: luchtfoto van Haarlemmertrekvaart (linksonder) met De Kwaak en de jachthaven; op de achtergrond de wijk Poelgeest in aanbouw en daarachter de Merenwijk, 1 mei 2001.

Luchtfoto 2006. De wijk Nieuw-Rhijnegeest bestaat nog niet, de strook tussen de A44 (rechts), de Oude Rijn (links) en Buitenlust (rechtsboven) is nog groen. In het midden lichten de kassen op. Links langs de Rijn loopt de Rhijnhofweg en door het midden loopt de Oude Rijnsburgerweg.

Het gebied van Nieuw Rhijnegeest in 1989, toen er nog bloemen werden gekweekt. Op de foto ziet u de boerderij en de kassen van de luchtfoto hiernaast uit 2006.

Nu:
Op het kruispunt van de Endegeesterstraatweg en de Wassenaarseweg begint het Oegstgeester deel van het Leidse Bio Science-park. Dit succesvolle samenwerkingsverband tussen de universiteit en het bioscience-bedrijfsleven bevindt zich aan de wereldtop. We mogen dus stellen dat je 's werelds modernste hightech-banen in dit deel van Oegstgeest kunt vinden.

Vroeger:
Dezelfde plek, 1955. Onder de naam 'De Drie Witte Palen' stond hier een boerderij. Voor 1900 was Oegstgeest grotendeels agrarisch. Na de oorlog verdwenen de boerderijen één voor één, maar 70 jaar geleden werkte er toch een behoorlijke groep mensen in deze sector.

Hoofdstuk 5 Oude beroepen

Terwijl tegenwoordig in Oegstgeest hightech beroepen, onderwijs en dienstverlening de grootste bedrijvigheid vormen, was ons dorp voor 1900 vooral agrarisch. Bij dit thema tonen we u de beroepen die Oegstgeestenaren tussen 'vroeger' en 'nu' uitvoerden. Er zijn foto's van beroepen die uit Oegstgeest zijn verdwenen, zoals landbouwers, de naamgevers van de Zoutkeetlaan en de winkelier die langs de deur kwam. Daarnaast zien we oude versies van bestaande beroepen, zoals transportbedrijven, vuilophalers en een ophaaldienst voor gestrande auto's.

33

Claude Monet, 1886, Bloembollenvelden en molens bij Rijnsburg. Dankzij het Oegstgeester Kanaal en de molens kun je zien dat Monet zijn schilderskrukje bij de Almondeweg in Oegstgeest had staan. Oegstgeest kende in die tijd veel bollenkwekers. De voorste molen, 'Hoop doet leven' is in 1999 op kosten van veiling Flora naar de Elsgeester polder in Voorhout verplaatst, de molen daarachter, de Vlinder, is in de jaren'30 afgebroken.

34

Vier postbodes voor het postkantoor in Wilhelminapark 10-12, gebouwd in 1906. Zie de posthoorns op hun pet! Volgens aantekening op de achterzijde van de foto zien we v.l.n.r.: Van der Ven, Milikan, Koppier, Van Varik. Ca. 1910.

35

Een café uitbaten was toen iets anders dan nu. Café de Rooij ofwel "Welgelegen" (later Centraal) aan de Geversstraat tegenover de Deutzstraat. Voor het café staat uitbater de Rooij, die vooral aannemer was! Ca. 1910.

36

Bodedienst Driessen, 1922 in de Mauritslaan. Zo begon het latere Oegstgeester transportbedrijf.

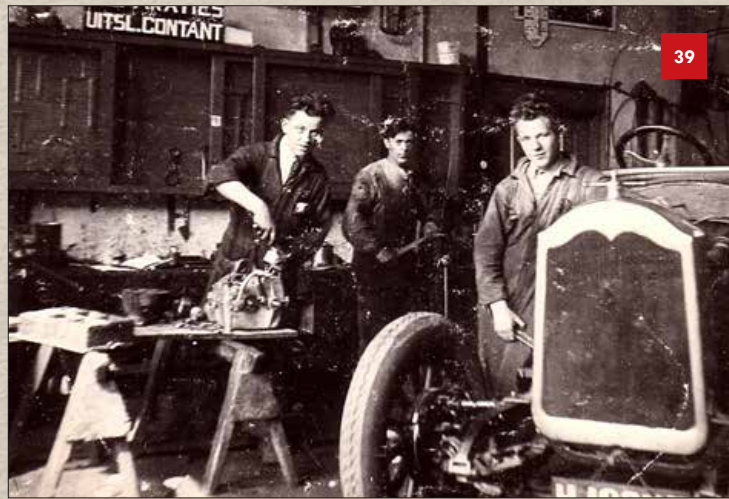

37

1922. Het prille begin van transportbedrijf v.d. Luyt. We zien de T-Ford vrachtauto van J. v.d. Luyt en Zonen, verhuizingen, sleeprij en autoverhuur. De chauffeur is Jan jr., de zoon van oprichter Jan v.d. Luyt. De wagen staat voor het huis Wijtenbachweg 29 (nu 35) waar het bedrijf was gevestigd totdat het in 1976 verhuisde naar het pand aan de Dorpsstraat waar eerder Homan zat. In 1990 groeide het ook daar uit haar jas en sindsdien zit men, gefuseerd met De Wit, in het moderne bedrijfspand aan de Haarlemmerstraatweg.

1928. Boerderij de Groot aan de Endegeesterstraatweg tegenover Endegeest. Deze familie was goed vertegenwoordigd in agrarisch Oegstgeest want twee van de zoons waren later ook boer in Oegstgeest. Eén werkte in Ora et Labora aan de Terweeweg en de ander in de boerderij aan de Wijtenbachweg.

Monteurs uit 1925 in garage van den Ameele, tussen de (huidige) Willibrordrotonde en de Deutzstraat.

Vuilophaaldienst 1930. De Ford-vuilniswagen staat voor Nassaulaan 21 met links chauffeur Klaas Wilbrink en rechts Willem Zandvliet.

Wegsleepdienst 1930. Personeel van Van den Ameele takelt een T-Ford uit de sloot bij Endegeest. We zien vanaf links de heren Vrij, vd Berg, Gilles Van den Ameele en helemaal rechts Goddijn. Het bedrijf zou dit werk tot in de 21e eeuw voortzetten.

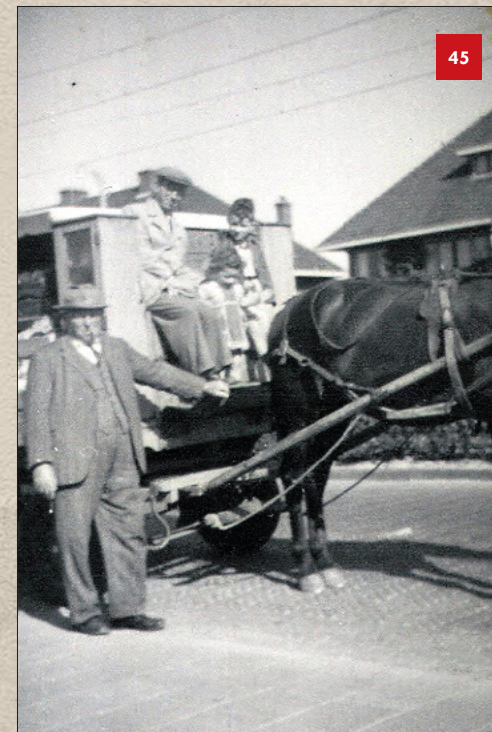
1935. Hier zien we hoe de Zoutkeetlaan aan haar naam komt. De familie Kortman had hier een zoutziedersbedrijf. Hier wordt een lading gewonnen zeezout met een schuit over het Oegstgeester Kanaal afgevoerd.

Oegstgeest bollendorp 1950: bollen poten bij boerderij Hooijmans bij Mariahoeve aan de Abtspoelweg/Mariahoevelaan.

De brandweerauto van de gemeente die tijdens het bloemencorso ter gelegenheid van de viering van Bevrijdingsdag de hoofdprijs en een medaille van Prins Bernhard won, met v.l.n.r. A.P. de Rooij, G. Koelman, W. den Dubbelden, J. Onderwater en G.W. Schrijvers, 5 mei 1947.

De groenteman aan de deur, in dit geval Van der Meij op de Rijnszichtweg, 1954.

Oegstgeest bollendorp 1958, de tram passeert het bollenbedrijf Homan aan de Dorpsstraat naast het Tolhuis en de Roode Leeuw.

De melkman aan de deur, in dit geval Henk Heemskerk. Een verdwenen beroep. Tot in de jaren '60 hoefde je voor boodschappen de deur niet uit want de melk-, groente- en visboer kwamen langs de deur, net als de bakker en zelfs de scharenlijper. Henk Heemskerk heeft dit als langste volgehouden. Hij had als geen ander in de gaten dat je als middenstander goodwill moest kweken. Hij organiseerde: Poldercross & Midzomeravondfeest, Haaswijkloop en touwtrekken. Henk werd het middelpunt van wat velen zagen als 'echte Oegstgeester activiteiten' en was duidelijk iemand die Oegstgeest kleur gaf. Toen hij stopte, verdween de 'winkelier aan huis' uit Oegstgeest.

Hoofdstuk 6 - Sportverenigingen

Oegstgeest is een echt forensendorp. De sportverenigingen geven de dorpsgenoten de gelegenheid met elkaar om te gaan. Waarschijnlijk vormen zij het belangrijkste bindmiddel binnen onze gemeente.

Twee van de oudste sportverenigingen in ons land komen uit Oegstgeest. In 1886 werd LLTC (later OLTC) opgericht. Zij speelden al snel op sportvelden die toen in Oegstgeest lagen. Het in 1892 opgerichte Ajax (later ASC) speelt vanaf 1898 in Oegstgeest. De overige sportverenigingen die al wat langer in Oegstgeest bestaan, OLTC, LOHC, Zwemvereniging Poelmeer, Fiks, Vivax, v.v. Oegstgeest, UDO (met voorloper r.k. OVV) zijn in de jaren '20 opgericht. De laatste twee zijn onlangs gefuseerd tot F.C. Oegstgeest.

In 1886 is onze oudste sportvereniging opgericht: de Leidsche Lawn-Tennis Club. Al snel verhuisde men naar Posthof, destijds was dit Oegstgeester grond. In 1900 werd 'onze' LLTC de allereerste landskampioen. De menukaart maakt duidelijk dat tennis toen een onderdeel was van de 'Belle Epoque'. Uiteindelijk verhuisde men in de jaren '30 naar 'der Krogt'. In 1974 werd de naam OLTC aangenomen.

Foto café Bellevue te Leiden in 1917, later Posthof geheten. Deze uitspanning fungeerde als kleedkamer en ontspanningsruimte voor zowel LLTC (later OLTC) en LMHC (later LOHC). Zij speelden hun wedstrijden op de naastgelegen sportvelden. De Posthof lag tot de grenscorrectie van 1920 op Oegstgeester grondgebied.

ASC, opgericht in 1892, is één van de oudste voetbalclubs van Nederland. Het elftal op de foto promoveerde in 1923 naar de toenmalige eredivisie. Zij hebben daar tot 1927 gespeeld. Op 2 maart 1925 beslisten zij deze competitie door Feijenoord met 3-1 te verslaan waardoor Sparta landskampioen werd.

1932: de hockeyers van LMHC vieren de verhuizing van de terreinen bij Posthof (bij de tennissers) naar de Warmonderweg. Tijdsbeeld: de terreinknecht had hier een stal voor zijn paard, dat door de hockeyers nogal eens werd gebruikt voor 'joyriding'. Later veranderde de naam in LOHC.

Fiks is een van de oudere en grotere verenigingen in Oegstgeest. Deze korfbalvereniging afficheert zich graag als 'familievereniging'. Dit is een teamfoto van 29 oktober 1927 aan de Laan van Alkemade, waar nu de hockeyvelden van LOHC zijn. In de loop de jaren hebben de voetbalverenigingen Oegstgeest en UDO ook gebruik gemaakt van deze velden.

O.V.V. 'Oegstgeester Voetbal Vereniging'. Dit was de voorloper van UDO en bestond van 1923 tot 1932. Pas 6 jaar later zou UDO worden opgericht. Zij speelden op het voetbalterrein achter de katholieke Willibrordschool waar nu verzorgingshuis 'Van Wijckerslooth' staat.

Zwembad Poelmeer 1945. Badmeester Leget met de meisjeszwemclub. Een voorloper van Vivax?

UDO, de katholieke voetbalclub van Oegstgeest, opgericht in 1938 en is onlangs gefuseerd met v.v. Oegstgeest tot FC Oegstgeest. Hier zien we een jeugdwedstrijd in de jaren '50 achter de katholieke jongensschool, waar de spits van de Willibrordkerk bovenuit steekt.

2017, 20 mei. Op deze zaterdagavond wint het meisjeselftal MO15-1 van v.v. Oegstgeest het v.v. Oegstgeest-jeugdtoernooi. Deze voetbalclub is onlangs gefuseerd met v.v. UDO tot 'F.C. Oegstgeest'.

Hoofdstuk 7

Kerken en klooster in Oegstgeest

De eerste twee foto's zijn symbolisch voor de historie van religieuze gebouwen in Oegstgeest. Religie heeft veel van zijn maatschappelijke invloed verloren en dat is te zien aan de functie van de gebouwen. Vóór de Tweede Wereldoorlog was er een machtig klooster (héél vroeger zelfs meer), in de huidige situatie is hun functie die van kantoren en appartementen. Van de Oegstgeester kerken hebben de oude en nieuwe Rehobothkerk, het patronaatsgebouw, het Irenegebouw en de Pauluskerk hun religieuze functie verloren. Geen enkele wijk van na de wederopbouw heeft een kerk.

Er staan verschillende kerken in Oegstgeest. Iedere kerk heeft haar eigen geschiedenis en haar eigen verhaal. Zo begint het verhaal van de Groene- of Willibrordkerk bij de Angelsaksische monnik Willibrord die in 690 vanuit Engeland deze kant op kwam varen om de toenmalige bewoners te bekeren tot het christendom. Hij stichtte daarvoor de voorloper van het Groene Kerkje. De naam ontstond omdat aan het eind van de 19e eeuw klimop tegen de muren werd geplant. De kerk werd helemaal groen. Bij de restauratie van 1954 is die klimop weggehaald, maar de naam is gebleven.

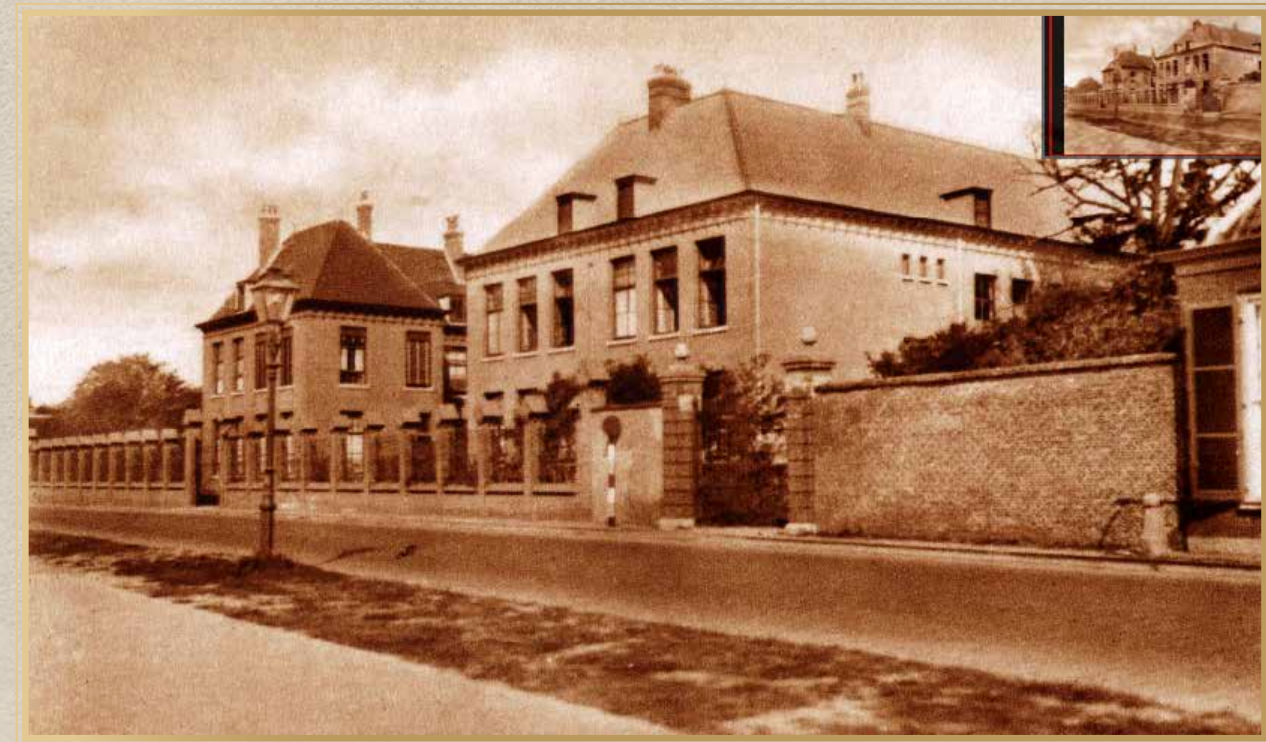
Na de Reformatie en het Beleg van Leiden mochten de katholieken niet meer in het Groene Kerkje komen. Verschillende gebouwen werden gebruikt, die niet zichtbaar mochten zijn vanaf de openbare weg, zoals de verdwenen kerk uit 1772 die op de plek van La France stond. In 1901 werd de huidige katholieke Willibrordkerk gebouwd. Jos Cuypers, de zoon van de beroemde architect Pierre Cuypers (van het Centraal Station en het Rijksmuseum in Amsterdam) was met architect Jan Stuyt verantwoordelijk voor het ontwerp. Het resultaat is een mooi voorbeeld van de neogotische kerkbouw uit die tijd.

De verschillende protestantse kerken en hun afsplitsingen hebben nogal wat gebouwen in Oegstgeest gebruikt. Dat maakt een verhaal als dit ingewikkeld en wellicht niet 100% compleet. Vanaf 1924 gebruikte de Nederlands-Hervormde gemeente het Irenegebouw naast de Julianaschool als kerk maar het deed ook dienst als verenigingsgebouw. De Pauluskerk aan de Warmonderweg is in 1932 gebouwd voor de Nederlands Hervormde Kerk. In het jaar 2000 kreeg het de status van rijksmonument. Nadat de Nederlands Hervormde Kerk het pand in 2007 had verlaten, werd het overgedragen aan de Stichting Pauluskerk Oegstgeest, die het de naam Cultuurhuis De Paulus gaf. De kerk is gebouwd in een strakke, geometrische en late variant van de Amsterdamse School.

Het gereformeerde kerkje-met-het-rieten-dak aan de Willem de Zwijgerlaan, de zo geheten Rehobothkapel, werd in 1923 in gebruik genomen en drie jaar later met een aanbouw uitgebreid. Jan Wolkers werd in 1925 in de Rehobothkapel gedoopt, waar zijn familie elke zondag de dienst bijwoonde. Later (vanaf '34/5) ging de familie naar de nieuwe Mauritskerk, die tegenwoordig de naam Regenboogkerk draagt. De Rehobothkapel werd overgenomen door de vrijzinnig hervormden en omgedoopt tot Willem de Zwijgerkerk. Daar zijn tot midden 1966 diensten gehouden. Het leegstaande gebouw diende als opslag voor garage Kamsteeg. Deze verhuurde het aan de SJJ0 (Stichting Jeugd- en Jongerenwerk Oegstgeest) die daar in 1969 ieder weekend een bar had. Binnen twee jaar stopte dit omdat het een slechte naam kreeg. Het zo lieflijke gebouwtje was toen dramatisch uitgewoond. Er ging een opluchting door Oegstgeest toen iemand het aandurfde er een woning van te maken en het karakteristieke pand in oude luister hersteld en behouden werd. Decennia later kwam er een moderne Rehobothkerk aan de Lijtweg.

Nu:

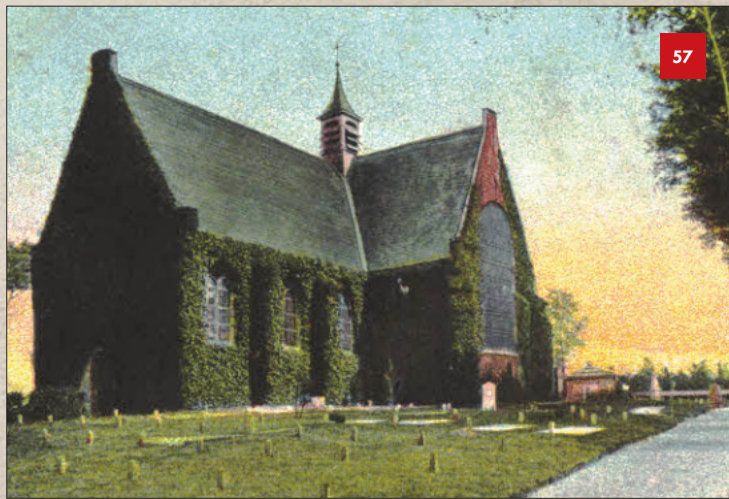
Duinzicht 2023. De Zusters Franciscanessen zijn verdwenen, het eens zo statige en machtige klooster uit 1850 herbergt nu kantoren en op het bord worden 7 appartementen te huur aangeboden. Symbolisch voor de veranderde positie van de kerk in onze maatschappij!

Vroeger:

Duinzicht 1930. Vanaf 1850 is er steeds meer aangebouwd en de zusters Franciscanessen zorgden voor een weeshuis, school, internaat, en pension voor bejaarde dames. Het was één van de grootste instellingen in Oegstgeest. De zusters, het weeshuis en het internaat zijn verdwenen. Het pension voor oudere dames is opgenomen in 'Wijkerslooth' aan de overkant. Alleen de school, die onder zuster, Salvatrix flink groeide, bestaat nog. In 1975 kwam een modern gebouw in de voormalige kloostertuin. De school is losgekoppeld van het klooster en heeft haar ingang aan de Lijtweg.

Hoofdstuk 7

Het Groene Kerkje rond 1900 op een ingekleurde prentbriefkaart. Hier is duidelijk waaraan de groene bijnaam is te danken. De prachtige klimop was helaas ook schadelijk voor het metselwerk en is bij de renovatie van 1954 geheel verwijderd.

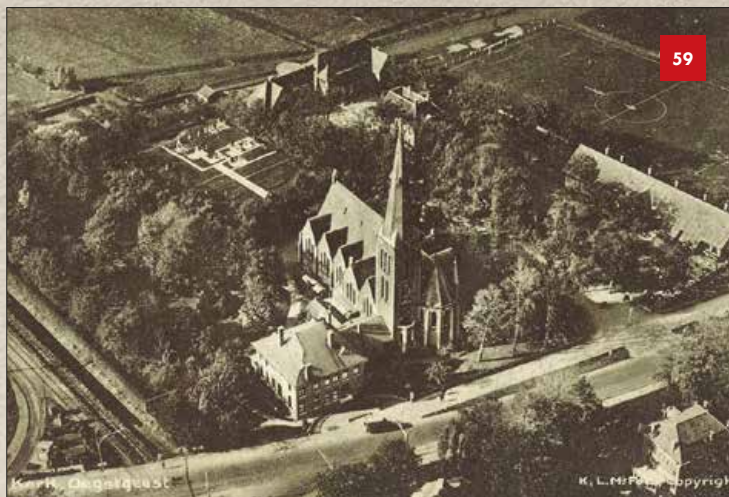
Een foto uit 1898 van de oude katholieke kerk uit 1772, op de plek waar later het patronaatsgebouw/La France kwam. Hij stond tegen de huidige 'Oude Pastorie' (een rijksmonument!) aan. Voor 1850 mochten katholieke kerken niet al te duidelijk zichtbaar zijn vanaf de openbare weg. Daarom stond het gebouw achteraan op het terrein.

1924 gebouw Irene, tegenover Endegeest naast de Julianaschool. Het gebouw deed dienst als Hervormde kerk en is in 1949 geheel gerenoveerd.

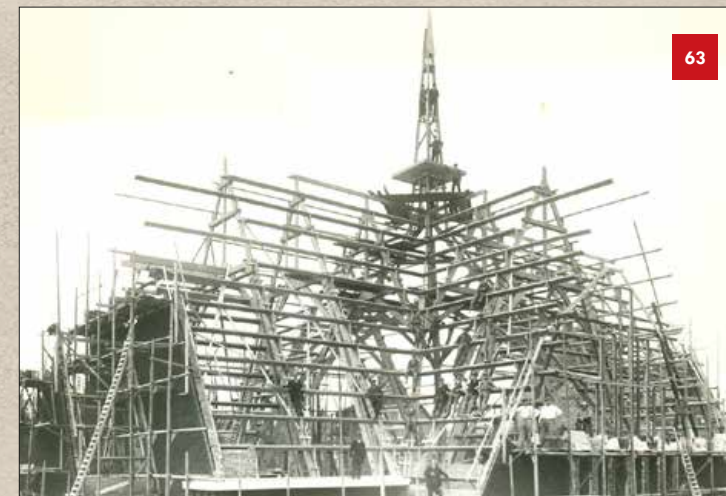
1939, prentbriefkaart. De hervormde Pauluskerk, Warmonderweg 2, is gebouwd naar ontwerp van architect F.B. Jantzen. De kerk is nu als cultureel centrum in gebruik. Er worden nog steeds diensten gehouden.

Luchtfoto uit 1930 van de gehele katholieke enclave: de Willibrordschool (rechts) is gebouwd in 1893, de kerk met nieuwe pastorie in 1901, het patronaatsgebouw in 1923. Op de plek rechtsboven, waar nu verzorgingshuis 'Wijckerslooth' staat, ligt het voetbalveld voor OVV (Oegstgeester Voetbal Vereniging, de voorloper van UDO). Dit zal in dezelfde tijd zijn aangelegd, want OVV speelde zijn eerste wedstrijden in 1923.

De Rehoboth-kapel aan de Willem de Zwijgerlaan, gezien vanaf de Geversstraat. Het is ontworpen door architect H. Wilms, gebouwd in 1923 en tot 1933/1934 gebruikt door de Gereformeerde Kerk. Toen werd de Mauritskerk gebouwd en in gebruik genomen. Vervolgens gebruikten de Vrijzinnig Hervormden het gebouw onder de naam Willem de Zwijgerkerk. Sinds 1973 is het een woonhuis.

In 1933 werd de eerste steen gelegd voor de Gereformeerde kerk aan de Mauritslaan. Het kerkje-met-het-rieten-dak aan de Willem de Zwijgerlaan, één straat verder, was te klein geworden. Het is een karakteristieke kruiskerk. Het gezin van de familie van Jan Wolkers ging wekelijks naar deze kerk. Hier bouwde Jan Wolkers dus zijn weerstand tegen de kerk op, waarmee hij een tijdsmonument van de jaren '60 - '70 werd. Later kreeg deze kerk de naam Regenboogkerk.

De jongste kerk van Oegstgeest was de nieuwe Rehobothkerk aan de Lijtweg, naast het gemeentecentrum. De Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt hadden daar hun basis. Dit gebouw, oorspronkelijk kleuterschool De Sprinkhaan, is in 1991 aangepast om als kerkgebouw te functioneren. Vanaf 2004 gebruikt een deel van deze gemeenschap de aula van het nabijgelegen Teylingen-college locatie Duinzigt.

Hoofdstuk 8

Scholen in Oegstgeest

Toen Oegstgeest rond 1900 zo'n 2000 inwoners telde, waren er vier scholen: een gecombineerde kleuterschool en lagere school voor 4-12-jarigen, twee openbare lagere scholen voor 6- tot 12-jarigen en een zo geheten bewaarschool voor kleuters.

De zusters van het klooster Duinzigt begonnen in 1850 in 'Klein Curium' met een kleuterschool. Dit werd later in het klooster uitgebreid met een lagere school. De kleuterschool was in 1875 gesticht door Margaretha Johanna Deutz van Assendelft (1807-1895), die samen met haar echtgenoot Daniël Theodore Gevers van Endegeest (1793-1877) kasteel Endegeest bewoonde. De school werd later bekend als Gevers-Deutz kleuterschool. Het schoolgebouw stond aan de vroegere Schoolstraat, tegenwoordig Deutzstraat, en is sinds 2014 het woning-kantoorpand van architect Marcel van Dijk.

In 1879 werden twee openbare lagere scholen in Oegstgeest gebouwd, één aan de Geversstraat en de ander in de Hoge Mors. Dit kwam omdat er in 1878 een nieuwe onderwijswet was aangenomen die nieuwe eisen aan schoolgebouwen vaststelde. Daar moest Oegstgeest zich aan houden. De groei van het aantal inwoners zorgde ervoor dat het gebouw aan de Geversstraat in de jaren '20 te klein werd. Er kwam een nieuwe school aan de Terweeweg en de oude school kreeg vanaf 1929 afwisselende functies. Van 1949 tot 1969 is het politiebureau geweest en sinds 1981 is de sportschool van Rob van der Hoorn er gevestigd. Het gebouw is nog steeds te herkennen aan de grote ingemetselde letters 'Gemeenteschool'. Het verwaarloosde schoolgebouw aan de Hoge Mors is inmiddels in bezit van de scheepswerf Akerboom Yacht Equipment, die het binnenkort geheel opknapt en de buitenkant in oude staat terugbrengt.

Een wel heel speciale school is de Nederlandsche Zendingsschool in Oegstgeest geweest, die te vinden was op het terrein van het huidige Hendrik Kraemerpark. In het uit 1917 daterende Zendingshuis werden zendingswerkers opgeleid om door de Hervormde Kerk te worden uitgezonden naar onder meer het voormalige Nederlands-Indië. In 1999 werd het Zendingshuis verkocht en werd het huidige appartementencomplex gerealiseerd, dat bestaat uit het voorste bewaard gebleven deel plus een nieuw naar achterliggend gebouw.

Tegenwoordig heeft Oegstgeest met ruim 25.000 inwoners een flink aantal basisscholen in de diverse wijken. De veelzijdige bevolkingssamenstelling weerspiegelt zich in de grote diversiteit aan basisscholen die is ontstaan. Die scholen, verspreid over verschillende wijken van Oegstgeest, variëren in pedagogische en levensbeschouwelijke achtergrond. Zo zijn er de rooms-katholieke Jenaplanschool De Kring bij de Willibrordkerk en aan de Rembrandt van Rijnlaan, de Montessorischool aan de Lange Voort en de Daltonschoon in Haaswijk, beide van openbare signatuur. Andere openbare scholen zijn de Gevers-Deutz Terweeschool (een fusie van de Terweeschool en de Gevers-Deutz kleuterschool), De Vogels in de wijk Poelgeest en de Leo Kannerschool voor speciaal onderwijs aan de Hazenboslaan. Van protestantse of algemeen christelijke signatuur zijn de Hofdijckschool, De Lichtwijzer aan de Van Houdringelaan en de Joris de Witte-school in Haaswijk. In Nieuw Rijngeest staat het nieuwe, multifunctionele gebouw van Het DOK, een brede school met kinderopvang, peuterspeelzaal, muziekschool en sportzaal.

Het Oegstgeester aanbod voor voortgezet onderwijs is eveneens divers en omvat de groene vmbo-school Yuverta aan de Lange Voort, het Teylingen College Duinzigt voor vmbo en havo aan de Wijtenbachweg en het Rijnlands Lyceum Oegstgeest met havo, vwo en een internationale afdeling aan de Apollolaan. Het zijn scholen die ook een regionale functie hebben.

Nu:
Een moderne lagere school: het DOK in Nieuw Rhijngeest, waar in hetzelfde gebouw een kinderopvang en instanties ter ondersteuning van het onderwijs zijn gehuisvest.

Vroeger:
De Gemeenteschool aan de Geversstraat omstreeks 1900.

Hoofdstuk 8

Het gebouw van de vroegere bewaarschool aan de Deutzstraat.

Leo Kannerschool voor speciaal onderwijs aan de Hazenboslaan.

Opening Hofdijkschool op 17 december 1954.

De Terweeschool (nu Gevers-Deutz Terweeschool) omstreeks 1930.

Het Zendingshuis vanuit de lucht in 1956.

De groene vmbo-school Yuverta aan de Lange Voort.

Het Rijnlands Lyceum Oegstgeest aan de Apollolaan.

Rooms Katholieke Jenaplanschool De Kring, locatie Willibrord.

Daltonschool en Joris de Witte-school in Haaswijk.

1982. Duinzigt neemt afscheid van zuster Salvatrix. Zij begon in 1954 als directrice op een kloosterschool-met- inernaat van nog geen 100 leerlingen en nam 28 jaar later afscheid van een mavo met bijna 1000 leerlingen in een modern gebouw. De school aan de Wijtenbachweg is tegenwoordig onderdeel van het Teylingen-college en heeft naast het vmbo-th ook een havo-afdeling.

Hoofdstuk 9

1940 – 1945 oorlog in Oestgeest

Vanwege de oorlogsdreiging werd op 25 augustus 1939 de mobilisatie afgekondigd. Er kwamen soldaten in kasteel Oud-Poelgeest. Tijdens de mobilisatie beheerde de vader van Jan Wolkers de kantine in dit kasteel.

Bij de Duitse inval op 10 mei 1940 wordt Het Haagse Schouw (toen Oegstgeest) met de brug over de Rijn, vlakbij vliegveld Valkenburg onmiddellijk bezet door de Duitsers. Na hevige strijd wordt het gebied en de brug heroverd door het Nederlandse leger. Dit gaat ten koste van 52 slachtoffers aan Nederlandse zijde. Hun namen staan op het monument bij de Haagse Schouw.

Er speelt zich nog een ander drama af in Oegstgeest. Bij het postviaduct op de A44 wordt een bus met soldaten, op weg naar de gevechten, vol getroffen door een Duitse vliegtuigbom. De gevolgen zijn vreselijk. Er zijn 24 doden en 30 gewonden. In totaal sterven er tijdens de gevechten van 10-14 mei zo'n 80 soldaten in Oegstgeest.

Na het bombardement van Rotterdam op 14 mei 1940 capituleerde Nederland en volgde de Duitse Bezetting.

Al snel kreeg ons land te maken met schaarste. Van alles ging 'op de bon'. Je had distributiebonnen nodig voor dagelijkse producten. Het distributiekantoor was tegenover het gemeentehuis op Wilhelminapark 11.

10 mei 1940. Vanaf half zes ontstaat bij de brug over de Rijn bij het Haagse Schouw, toegangsweg naar Den Haag en Valkenburg, heftige strijd tussen Duitse parachutisten en nauwelijks opgeleide Nederlandse militairen. Toch weten zij de brug te heroveren. Er sneuvelen 52 Nederlandse soldaten. Op 26 april 1941 is de onthulling van het Monument aan de Haagse Schouw ter nagedachtenis aan deze soldaten. Er waren 2000 aanwezigen maar burgemeester Van Gerrevink ontbrak want die zat nog in de gevangenis. Het Wilhelmus mocht die 26e april ook niet gezongen worden.

Onderduikorganisaties, knokploegen en illegale pers worden opgericht, ook in Oegstgeest. De leider van de Oegstgeester Talboo-groep was Theophile Talboo. Hij coördineerde het verzet tot ver buiten Oegstgeest vanuit Prinsenlaan 3 (toen Emmalaan 83). Toen hij op 19 januari '45 werd opgepakt (op 8 maart werd hij gefusilleerd) nam Leesha Bornstein onder de schuilnaam Liesje Bos zijn taak in het landelijk netwerk over.

Terwijl het Duitse leger werd gestationeerd op Oud-Poelgeest zitten de Joodse broers Levie ondergedoken in de tuinmanswoning. Ze overleven de oorlog! Burgemeester Van Gerrevink wordt gearresteerd omdat hij tijdens de begrafenis van neergeschoten Engelse piloten op de begraafplaats van het Groene Kerkje op 17 april 1941 lovende woorden zou hebben gesproken. Achteraf verklaarde hij dat dit niet klopt en dat hij werd gearresteerd en vervangen door de NSB-burgemeester Sikkens omdat hij tot dat moment niet genoeg meewerkte.

Op 8 mei 1945 worden onze bevrijders, de Canadezen, verwelkomd door een uitzinnige bevolking en nu zal het Canadese leger tijdelijk neerstrijken op het landgoed van kasteel Oud-Poelgeest.

Op 29 juni 1945 volgt het echte Bevrijdingsfeest met optochten, kinderspelen en overal vrolijke danspartijen.

10 mei 1940, later die ochtend. Een bus met Nederlandse militairen op weg naar de gevechten, wordt ter hoogte van de postbrug getroffen door een Duitse vliegtuigbom. Vierentwintig militairen kwamen om het leven.

Wilhelminapark 11 waar het Distributiekantoor gevestigd was. Hier kon je, voorzien van persoonsbewijs en stamkaart, bonnen afhalen die nodig waren om voedsel, kleding, kolen, schoenen enz. te kopen. Op 9 november 1943 voerde een gewapende knokploeg van het verzet een geslaagde overval uit op het Distributiekantoor en het Raadhuis.

Onder de neus van de Duitsers hebben de gebroeders Levie vanaf 1942 ondergedoken gezeten in de tuinmans woning op Oud-Poelgeest. Na de bevrijding staan ze arm in arm voor de woning. Rechts Robert Levie, daarnaast in zijn overhemd tuinman Herman den Hollander, daarnaast een onbekende, naast hem de vader van de gebroeders Levie die ergens anders ondergedoken was geweest, dan mevrouw Den Hollander en daarnaast Dagobert Levie. Canadeses soldaten helemaal links en in de deuropeningen completeren het vrolijke beeld.

Hoofdstuk 9

Theophile Talboo en Leesha Bornstein (Liesje Bos)
Theophile Talboo zette in het begin van de oorlog al een Oegstgeester verzetsbeweging op die uiteindelijk een belangrijke rol speelde in het netwerk van de Landelijke Onderduik (LO) en de Landelijke Knokploegen (LKP). Leesha Bornstein was onder de schuilnaam Liesje Bos een belangrijke spin in dit web. Toen Theophile op 19 januari 1945 werd opgepakt, nam 'Liesje' zijn werk over. Theophile werd gefusilleerd, De joodse Leesha trouwde na de oorlog met een rabbijn uit het Canadese leger.

Oorlogsgraven bij het Groene Kerkje waar gesneuvelde Engelse piloten een laatste rustplaats vonden.

8 mei 1945. Intocht van de Canadezen. Captain Robert Ryder rijdt voorop langs de Laan van Oud-Poelgeest richting landgoed Oud-Poelgeest waar de Canadezen hun tenten zullen opslaan.

De gaarkeuken in de Hongerwinter van 1944. Er werd gekookt in de keuken van Endegeest waarna het voedsel in grote gamellen naar de diverse afhaalpunten werd vervoerd. Tijdens de Hongerwinter was dit voor velen van levensbelang.

29 april 1945: 'Voedsel uit de lucht', gedropt door de Geallieerden boven vliegveld Valkenburg en eerlijk verdeeld onder de inwoners van Oegstgeest. In de pakketten zaten lang ontbeerde artikelen zoals boter, kaas, eieren in poedervorm, thee, suiker, chocolade en groenten en corned beef in blik.

29 juni 1945, de bevrijdingsoptocht komt langs de Terweeweg vlak bij de Geversstraat.

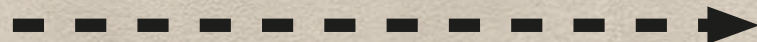

64 jaar na de oorlog komt er nog een monument bij. Op 24 mei 1943 stortte een Engelse Halifax HR 836 hier neer in de Haaswijkpolder. Het toestel is in de grond weggezakt, drie bemanningleden zitten er nog in. Het is dus een begraafplaats. Op 4 mei 2009 werd een klein monument op die plek aan de huidige Kleyn Proffijltaan met gepaste aandacht onthuld.

Nu:

Het oude Raadhuis aan de Wijtenbachweg is in de jaren '80 grondig aangepakt en gerestaureerd door de familie Wuisman.

Het armbestuur van Oegstgeest kocht in 1686 een Zuid-Hollands werkmanshuis dat dateerde uit 1644. Dit diende tot in de 18e eeuw als 'arm-en weeshuis'. Het ambachtsbestuur liet er een Regtkamer aanbouwen. In 1868 kocht de gemeente het gebouw waarna het in 1870 is uitgebreid. Het Regthuys werd Raadhuis en de Regtkamer veranderde in raadzaal. Links daarvan kwam de burgemeesterskamer en een poort als verbinding met het nog steeds aanwezige cachot. De voorkant werd brandspuitruimte –vandaar Brandspuit N 1 in de gevel –en de achterkant bodewoning. De topgevel heeft een hijsbalk voor het drogen van brandslangen. Daarboven hangt de brandklok.

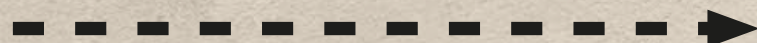
Hoofdstuk 10 (verdwenen) monumenten

Oegstgeest kent vele monumenten, sommigen officieel en andere omdat u het een monument vindt. Het verschil nu-vroeger gaat bij dit hoofdstuk over de manier waarop we ermee omspringen. Tegenwoordig weten we hoe belangrijk het behoud van oude gebouwen en dorpsgezichten is. Als een mooi en oud gebouw dreigt te verdwijnen, doen we veel moeite om dit te behouden. Steeds vaker zie je dat oude monumenten worden gekocht en opgeknapt door mensen met het ideaal om in een gerenoveerd monument te wonen. Soms doen zij dit helemaal zelf, soms na veel aandacht door de lokale historische vereniging en soms met hulp van de gemeente. Bekende voorbeelden zijn het Oude Raadhuis, Toorenvliet, boerderij Haaswijk en het rieten Rehobothkerkje in de Willem de Zwijgerlaan.

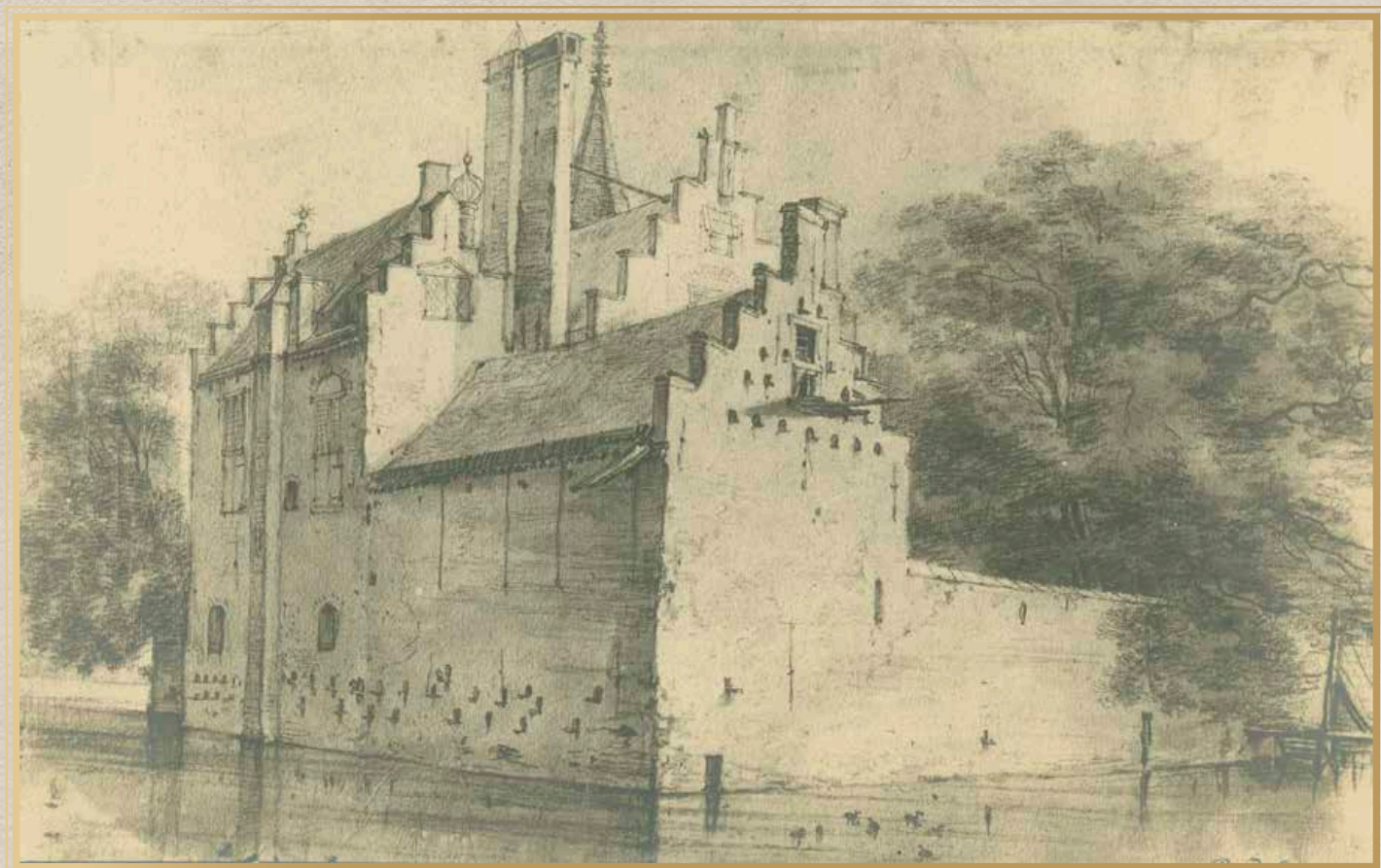
Vergeef me het bloed, zweet en de tranen die ik nu oversla, want dat is wat zo'n droom altijd weer kost. Soms doet de overheid het geheel zelf, zoals het prachtig gerenoveerde gemeentehuis.

En vroeger? Tja.... Een uitspraak van Bert Driessen, één van de oprichters van de Historische Vereniging Oegstgeest: "Tot diep in de jaren '70 betekende vooruitgang voor veel mensen sloop en nieuwbouw!" Abtspoel, het Witte Paleisje en de villa Curium ondergingen dit lot.

Bij de belangrijkste bestaande en verdwenen monumenten staan informatiezuiltjes. Omdat zij al in andere hoofdstukken voorkwamen, hebben we hier de buitenplaats Haaswijk (hstk. 4), de Oudenhof (hstk. 1) de MEOB (hstk. 4), Oegstgeest Bollendorp (3x in hstk. 5) en Overdorp (hstk. 1) overgeslagen.

Vroeger:

Het kasteel Abtspoel werd in 1863 gesloopt. In die jaren was sloop synoniem aan vooruitgang. Het stond aan de huidige Abtspoelweg tussen de Paedtslaan en de ASC-velden. Het is gebouwd in de 15e eeuw door de abt Willem van Mathenesse als bezitting van de abdij van Egmond. Het kasteel lag binnen een brede gracht en was aanzienlijk in omvang. In 1516 heeft de toenmalige abt van de abdij van Egmond zijn toevlucht genomen tot Abtspoel vanwege de uitgebroken pest. In 1561 werd Nicolaas van Nieuwland, de eerste bisschop van Haarlem, de bewoner van het huis. In 1568 werd hij afgezet door Alva en moest hij uitwijken naar Utrecht. Daarna werd het huis door het soldatenvolk geplunderd. Het is weer hersteld, maar veranderde vaak van eigenaar. De bekendste zijn van Brouchoven (hij was één van de ondertekenaars van het doodvonnis van Oldenbarnevelt) en Paedts. Uiteindelijk raakte het in de 19 eeuw steeds meer vervallen en werd in 1863 gesloopt.

Hoofdstuk 10

De Zandsloot vormde de verbinding tussen de Rijnsburgse Vliet en de Oude Rijn. De sloot liep vanaf de Vliet (het huidige Oegstgeesterkanaal), langs de Oudenhofmolen, door het Bos van Wijckerslooth, langs de huidige Geversstraat naar Leiden. Richting Leiden is nu alleen het gedeelte langs het Land van Bremmer nog zichtbaar. De sloot werd gebruikt voor de afwatering en voor het vervoer van zand voor het ophogen van bouwterreinen in Leiden.

In 1881 werden in Oegstgeest twee stoomtramlijnen geopend: een lijn van Leiden naar Haarlem en een lijn tussen Leiden en Katwijk. Op de laatste zou later een lijn naar Noordwijk aansluiten. In 1911 werd de lijn naar Katwijk/Noordwijk geëlektrificeerd, in 1933 ook die naar Haarlem. Dit vereiste niet alleen de aanleg van een bovenleiding, maar ook een verdubbeling van het spoor. Omdat de Leidsestraatweg en de Geverstraat niet breed genoeg waren werd de Zandsloot gedempt en de Geversstraat verbreed. Op de foto zie je de tram in de hele smalle Schoolstraat. Deze bevond zich bij de Deutzstraat, begon ongeveer tegenover het huis van Jan Wolkers en liep diagonaal, waar nu huizen staan, richting Rhijngheesterstraatweg.

In 1834 kocht Bisschop Cornelis Ludovicus, baron van Wijckerslooth de buitenplaats Duinzigt met het rond 1809 door tuinarchitect J.D. Zocher sr. aangelegde wandelbos. De bisschop liet in het bos een ambtswoning bouwen die in de volksmond het witte paleisje werd genoemd. Het witte paleisje van Van Wijckerslooth is in 1915 wegens bouwvalligheid afgebroken. De ruime tuin van het klooster kwam in 1948 in bezit van de gemeente Oegstgeest die er het openbaar wandelpark Bos van Wijckerslooth van maakte.

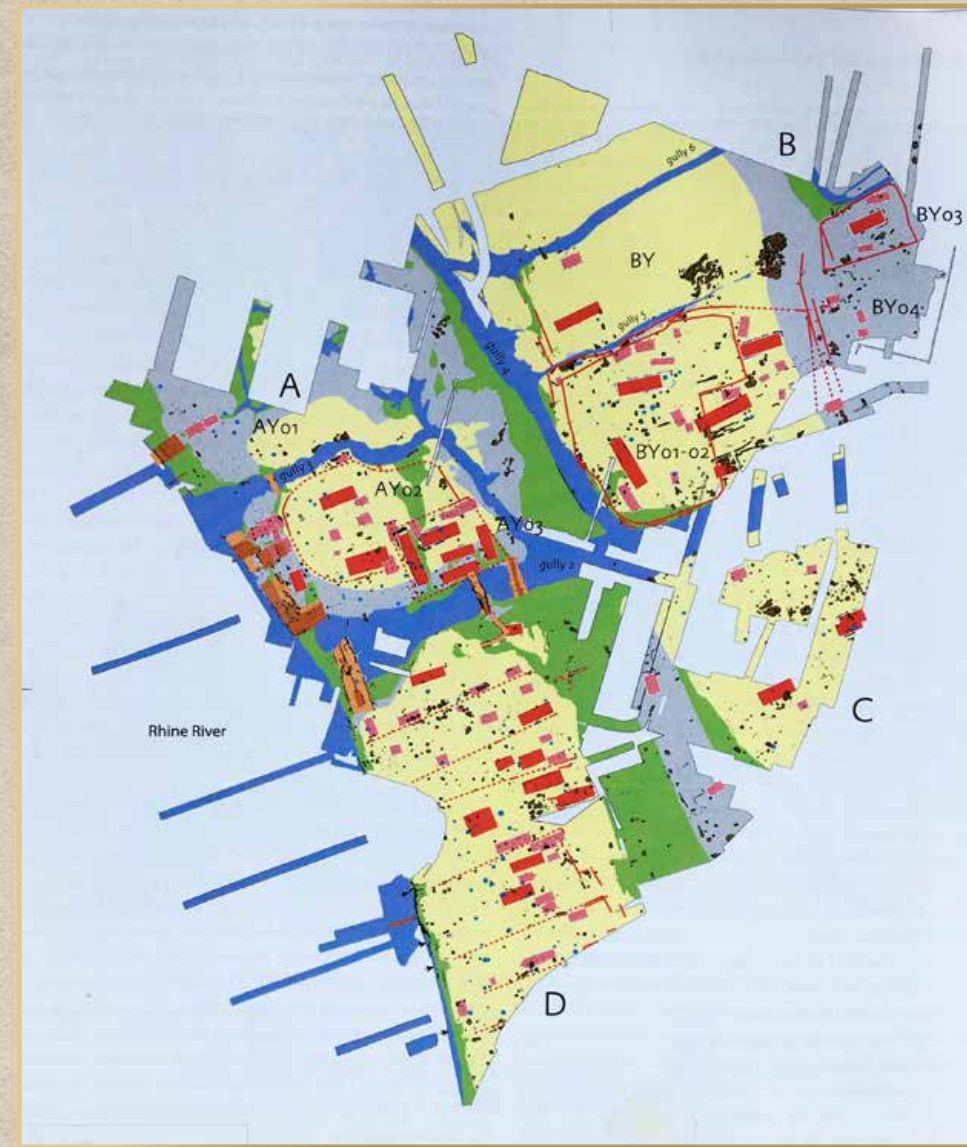
Al in de middeleeuwen liep de belangrijkste weg van Den Haag naar Amsterdam over de strandwal dwars door Oegstgeest. Van het Haagsche Schouw, langs kasteel Endegeest en Vijfhuizen naar de pont (later brug) over de Rijnsburgse Vliet en voor het Groene Kerkje langs richting Sassenheim. De onverharde weg stond bekend als de Postritweg. Na een flinke regenbui was de weg moeilijk begaanbaar. Reeds in 1666 werd de Dorpsstraat verhard ten gerieve van de kerkgangers, maar pas in 1805 werd de hele weg bestraat, met Goudse IJsselklinkers.

De Wijtenbachweg herbergt glorie uit de Gouden Eeuw met rechts Toorenvelt uit 1681 en links Schoutenburg uit 1617. De Wijtenbachweg, lopend over één van de zandruggen uit hoofdstuk 1, behoort tot de oudste straatjes in Oegstgeest. Toorenvelt is gerenoveerd in 1961. In de Gouden Eeuw zat een beruchte kroeg die luisterde naar de naam 'Maagd van Gent' en later 'Maagd van Haarlem'. In latere beschrijvingen vonden we de terloopse opmerking dat het naambordje de enige maagd in die kroeg was. In Huize Schoutenburg was lange tijd een bakkerij. Later werd het de woning van burgemeester Terwee.

Opgravingen Overdorp in Nieuw-Rhijnegeest
 Alsof de metalen reus van Corpus waakt over de eeuwenoude Oegstgeester Rijnhaven. Hier, achter de A44, is tussen 2009 en 2014, bij de bouw van Nieuw Rhijnegeest, 'Overdorp' opgegraven, een verrassend grote Rijnhaven uit de Merovingische tijd met honderden meters eikenhouten kade. Dit was voor de zesde eeuw een ongekend grootschalig project.

Plattegrond Overdorp
 Dezelfde plek, maar dan rond het jaar 600. Zo zag Nieuw-Rhijnegeest er 1400 jaar geleden uit: een voor die tijd grote Rijnhaven met handels- en boerenhuizen. Er hebben in de loop der tijd enige tientallen woonstalhuizen van ongeveer 6 x 20 meter gestaan, verdeeld over vier 'wijken' die door geulen gescheiden waren maar door dammen en bruggen met elkaar verbonden. De bijgebouwen lijken vaak een verhoogde vloer te hebben gehad, kennelijk ter bescherming tegen het water, maar ook tegen ongedierte. Langs de Oude Rijn zijn honderden meters kadewand aangetroffen met daarin boothellingen voor het in en uit het water halen van schepen. Niet-opgegraven delen staan er niet op, zoals bij de rivier linksonder, waarvan slechts enkele stroken zijn opgegraven. A, B, C en D zijn de vier 'wijken' waarin het dorp verdeeld was, daartussen stroomden geulen met dammen erin. C en D liggen voor een deel onder de A44. De rode en roze blokjes zijn de gebouwen die er in de loop van 150 jaar – niet tegelijk – gestaan hebben.

Hoofdstuk II

Archeologie: boeren en ridders op de strandwal, haven aan de Rijn

Zesduizend jaar geleden werd de strandwal van Oegstgeest gevormd. Daarvóór was het hier zee en nog eerder stond de Noordzee droog. Uit deze droge periode zijn geen archeologische vondsten bekend die direct met Oegstgeest in verband kunnen worden gebracht.

Vondsten zijn er wel uit de periode onmiddellijk na de vorming van de strandwal:

Uit de jonge steentijd (4000 v.Chr.-1800 v.Chr.). Er kwamen hier toen meteen al boeren wonen; anderen verbleven hier zolang de jacht goed was. Vondsten uit die periode zijn onder meer een zandstenen bijl die bij Oud-Poelgeest tevoorschijn is gekomen.

Uit de bronstijd (1800 v.Chr. - 800 n.Chr.) is langs de Haarlemmerstraatweg een groot aantal waterputten gevonden. Hierop volgde de ijzertijd (800 v.Chr. - 12 v.Chr.), de tijd van de Kelten. Van hen is onder meer een heilige plaats vastgesteld op de plaats waar de Langenakker uitkomt op de Rijnsburgerweg.

Uit de Romeinse tijd (12v.Chr.– 400 n.Chr.) is een inheems-Romeinse boerderij aangetroffen onder revalidatiecentrum 'Basalt' aan de Wassenaarseweg, vroeger bekend als 'Pomona'.

Daarna kwamen de vroege middeleeuwen (400-1050). In de 6e en 7e eeuw daarvan lag hier een dorp met de naam Overdorp. Het is bekend geworden als een Merovingisch dorp, aangezien het er lag in de Merovingische periode van de vroege middeleeuwen (die periode heet zo naar Frankenkoning Merovech). Overdorp lag op het terrein waar nu het Oegstgeestse deel van het Bio Science Park ligt, langs de A44 tussen museum Corpus en de Oude Rijn. Hier is de beroemde 'schaal van Oegstgeest' gevonden.

Uit de late middeleeuwen (1050-1500) dateert de vondst van kasteel de Oudenhof in de hoek van Lange Voort en Irislaan. Het kunstwerk 'De verhalenverteller' staat erop. Ook uit jongere perioden zijn archeologische vondsten bekend. Al met al is 'Oegstgeest onder de grond' dus een soort luilekkerland voor archeologen.

Stenen handbijl

Zandstenen handbijl, gevonden op het terrein van kasteel Oud-Poelgeest. Iemand heeft een geschikte steen eindeloos met nat zilverzand in vorm zitten slijpen. Links zit de scherpe kant.

Hoofdstuk II

Waterput

Hier, op één van de modernste stukjes Oegstgeest, hebben waarschijnlijk de oudste vaste bewoners van Oegstgeest gewoond. Bedrijventerrein 'De Boeg aan de Haarlemmerstraatweg' is onderdeel van een strandwal uit het eerste hoofdstuk en je kon er van oudsher wonen 'met droge voeten'. Deze rieten mand diende als putwand van een waterput uit de bronstijd. Het is een van de 35 putten uit de periode van de midden bronstijd (1800v.Chr.) tot de vroege middeleeuwen. Het aanleggen van zo'n waterput was zeker in die tijd een hele klus, dus wijst het op langdurige agrarische vestiging. Oegstgeestenaren die in die tijd langs de Haarlemmerstraatweg woonden (foto uit Van/Leijnse, Tweeduizend jaar drinkwater).

Keltisch verlatingsoffer

In een put aan de Haarlemmerstraatweg onder een deksel gevonden: een potscherf met bloedstrepen, een opzettelijk beschadigde dubbele kam en een hondenschedel zonder onderkaak, uit de ijzertijd. Doordat ze onbruikbaar gemaakt in het water zijn gelegd, zijn het typische offergaven. Vermoedelijk is het een verlatingsoffer van Kelten die door de Romeinen werden weggejaagd.

Begraven kind

Skelet van een ongeveer zevenjarig kind, gevonden in Overdorp.

Kostbaar halssnoer

In een graf in Overdorp aangetroffen halssnoer. Het is gemaakt (van boven naar beneden) van kralen van glaspasta, amber en bergkristal.

Ritueel begraven paard

Twee paarden zijn in Overdorp ritueel begraven. Zij kijken elkaar als het ware aan en hebben hun hoofdstel om.

Kostbaar hoofdstel

Bit van een van de twee ritueel begraven paarden, versierd met verzilverde 'bijltjes'. De twee schijven erboven zijn riemverdelers, eveneens verzilverd. Een dergelijk hoofdstel is nergens anders langs onze kust aangetroffen; wel is in East Anglia bij een koningsgraf een begraven paard met net zo'n hoofdstel gevonden, echter niet verzilverd maar verguld.

Begraven hond

Rondom het graf van een oude dame in Overdorp zijn vier hondengrafjes aangetroffen; dit is er een van.

Hoofdstuk II

99

Oudste schoenleesten van Nederland

Bij een dam in Overdorp aangetroffen leesten, met een veter aan elkaar gebonden, voor het maken van schoenen met zool. De rechter leest is kapotgeslagen ('onklaar gemaakt'), wat aangeeft dat de leesten als offer zijn gebruikt.

100

Mannebotten in stervorm

Grote mannenbotten in stervorm, gevonden in Overdorp. Reünie van vijf (eerder zes?) familieleden? Heeft het iets te maken met voorouderverering?

102

De Oudenhof

Op basis van de opgravingsverslagen kon deze 'artist's impression' worden gemaakt. Het middenterrein is 40m in diameter, er liggen drie grachten omheen en de totale diameter is ongeveer 150m. De Oudenhof ligt in de hoek van Lange Voort en Irislaan en is daar landschappelijk goed herkenbaar gemaakt.

103

Brugjuk van de Oudenhof

Opgegraven juk van de brug over de grachten van de Oudenhof. De huidige brug op deze plaats heeft dezelfde jukken gekregen.

101

De schaal van Oegstgeest

Deze in Oegstgeest opgegraven schaal (een drinkschaal of wasbekken) uit de vroege middeleeuwen is uniek: nergens anders is een dergelijke schaal gevonden. Hij is gemaakt van zilver dat in de loop der eeuwen zwart is geworden en heeft gouden versieringen en twee ophangogen. Een derde ophangoog heeft er nooit aangezeten. In de bodem van de schaal is op het laatst een gaatje gemaakt waaruit blijkt dat hij 'onklaar gemaakt' is, dat wil zeggen dat hij geofferd is. De eigenaar moet iemand van hoge rang geweest zijn, misschien iemand die destijds 'koning' werd genoemd. Was hij op de vlucht voor de Franken of voor een dreigende vloedgolf of was er iets anders aan de hand?

104

Jacobakan uit de gracht

Zogeheten Jacobakan, gevonden in een gracht van de Oudenhof.

Hoofdstuk 12

Kunst in de openbare ruimte

In Oegstgeest staat in bijna iedere wijk, buurt of park wel een beeld. In het mooie park rond kasteel Endegeest staan er wel 12. Het oudste beeld daar is een ranke obelisk: De naald van Abtspoel uit 1723, het meest recente beeld wordt in de zomer van 2023 in park Landskroon (Nieuw-Rhijnegeest) onthuld: Hercules Rhijnegeestus. Door de beelden herken je de plek of word je herinnerd aan een bijzondere gebeurtenis. De maat van zo'n beeld geeft je een andere verhouding tot de omgeving, de hoge bomen in het park of de huizen eromheen.

Soms merk je het niet op, zie je het niet, omdat het kunstwerk er al zo lang staat. Pas als het beeld om wat voor reden wordt weggehaald, volgt protest, zoals bij het Waterrad, dat nu toch blijft! Al de beelden vertellen een eigen verhaal, niet met woorden, maar door vorm, materiaal en verbeelding. Oegstgeest telt inmiddels ook een aantal muurgedichten. Daarin spreken taal, beeld en plaats tot de verbeelding.

105

Folkert de Jong, Hercules Rhijnegeestus, wasmodel 2022, Park Landskroon juli 2023.

Hercules Rhijnegeestus symboliseert de opstandige Germanen die zich bleven verzetten tegen de Romeinse bezetters. Daarom verklaarden de Romeinen ca 2000 jaar geleden de Oude Rijn tot grens (Limes in het Latijn) van hun rijk. De vriendelijke reus is bijna 4 meter, op een blote voet en een Nike-sportschoen. Hij draagt op zijn lijf archeologische vondsten zoals de Schaal van Oegstgeest maar ook een toetsenbord en een Nokia-telefoon, op weg naar de

106

Theo van der Nahmer, De Forens, 1970, hoek Aert van Neslaan/Lijtweg.

Weet jij wat forens betekent? Een forens reist elke dag van zijn woonplaats naar de plaats waar hij werkt en weer terug. Deze bronzen forens van ruim 50 jaar geleden is op weg en houdt zijn hoed vast tegen de wind. Het waait daar altijd. Hij loopt gewoon op straat zoals wij allemaal.

107

Carel Visser, Beeld-/Speelplastic, 1968, beton; Apolloplein.

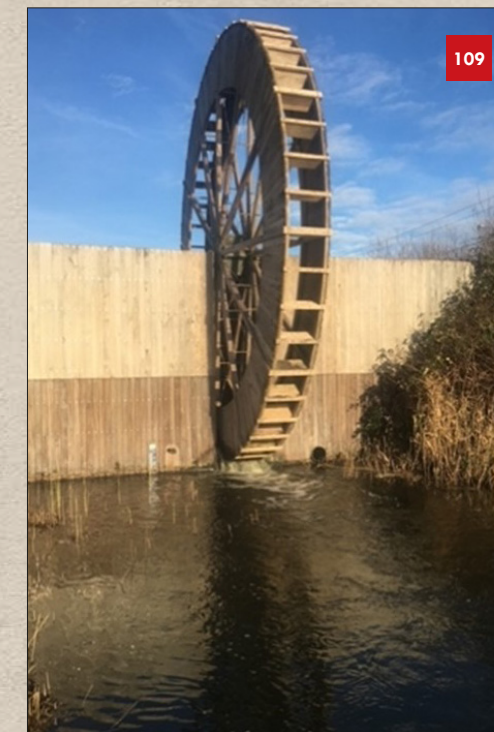
De zware, betonnen platen zijn alternerend op elkaar gestapeld, als je goed kijkt ontstaat een draaiing. Voor de gegeven plaats en het gebruik – spelen en klimmen – zijn de 2 maal 4 dus 8 platen voldoende om maat, evenwicht en verhouding ten opzichte van jou aan te geven. Misschien heb je zelf ook nog met je blokkendoos stapelingen gebouwd!

108

Frank Borst, Spelend kind met bal, 2004, roestvrij staal, kunststof, glas, steen; Park Endegeest/ Koolmeeslaan.

Millefiori (duizend bloemen) worden de stukjes veelkleurig Venetiaans glas genoemd die je ziet in het silhouet van het opspringend kind. Het vangt de bal op met beide handen. Op de pin in het rotsig voetstuk draait het beeldje mee met de wind. Ook al die kleurtjes maken het beeld lichtvoetig. Het verbeeldt blijvende troost voor de dood van de kleuter die daar werd aangereden.

109

Hanshan Roebers, Waterrad, 2006, hout; aan de Holle Mare tegenover de Martinus Houttuynhof, Poelgeest.

Het Waterrad is door zijn grote houten rad niet alleen spannend om te zien, maar ook leerzaam: overtollig regenwater wordt uit de bebouwde polder door het draaiend rad weggesluisd of bij droogte juist teruggepompt. Het Waterrad is de verbeelding van wat het wonen in die vroegere polder mogelijk maakt: de beheersing van het water.

110

Hans Bayens, De Landman, 1973, brons; Rijnszichtweg nabij de wijk 'Buitenlust' Het was vast de bedoeling dat de op de schoffel rustende man op gelijke hoogte als het gras staat, zoals jij en ik. Maar inmiddels is het grasveld wat ingeklonken en wordt de betonplaat zichtbaar. De levendig geboetseerde, in brons gegoten figuur kijkt nu uit op het dichtbebouwde Nieuw-Rhijnegeest, wat ooit open land- en tuinbouwgebied was.

111

Jan Wolkers, Vrouwen in verzet, 1997; glas, licht, graniet; Rhijnegeesterstraatweg 13.

Schrijver en kunstenaar Jan Wolkers verbeeldt het vrouwenverzet (tijdens de Tweede Wereldoorlog 1940-1945) met een 'vlam' van hardglas dat van onderuit verlicht wordt. Door het licht lijkt het ijl en kwetsbaar, maar vergis je niet!

112

113

114

116

Piet Slegers, Waterkunstwerk, 1991, staal, betontegels; vijver Haaswijklaan.
Als je op basisschool Joris De Witte zit of op de Daltonschool ernaast dan kijk je uit op het Waterkunstwerk, midden in de vijver langs de Haaswijklaan. De omhoog piekende, van metaal gevouwen witte puntvormen zijn verankerd op een in lagen opgemetselde piramide, waaruit zacht maar continu water stroomt. Groot is het contrast tussen deze elementen. Door zijn soms stille of beweeglijke weerspiegeling speelt het beeld met zijn omgeving.

Herbert Nouwens, Oorlogsmonument, 1985, brons, graniet, staal en baksteen; Bos van Wijckersloot.

De twee zware, granieten kolommen en de gemetselde achterwand met open poort zijn verbonden door de metalen, dakloze koepel. Uit deze open kapel valt de opengereten bronzen balk agressief naar voren. Bij dit monument dat de gewelddadigheid van de Tweede Wereldoorlog (1940-1945) verbeeldt, worden jaarlijks op 4 mei de doden herdacht. De namen van de slachtoffers staan vermeld op de bronzen plaquettes tegen de achterwand.

Joop van Kralingen, Beeldengroep/vrouwen, 1983; brons op hardstenen sokkel; Wilhelminapark.

De drie, massief neergezette figuren zijn door hun blik met elkaar verbonden, maar ook door de gestileerd weergegeven, lange gewaden. Zij vormen een hechte groep die naar boven toe steeds meer details vertoont door de handen, de armen, borsten, de tekening en richting van hun gezichten. De glans van het fijn bewerkte oppervlak van het brons verlicht de zwaarte van de beeldengroep.

Maree Blok en Bas Lugthart, De Verhalenverteller, 2006; verzinkt staal; hoek Irislaan/Lange Voort.

De metershoge, metalen figuur legt zijn oor te luisteren op de grond waar eeuwen geleden de ringwalburcht de Oudenhof heeft gestaan. De contouren van het wat hoger gelegen terrein en de slotgracht zijn weer te zien, maar de verhalen over de mensen en hun geschiedenis zijn verborgen. Met de QR-code die in 2020 op de leuning van het bankje bij het beeld is aangebracht, kan je met je smartphone toch vele verhalen beluisteren. Probeer het!

117

Gerard Hali, Anima fluit per via naturae, 1995, staal, kleur, kunstlicht; Mien Ruyspark/H.P. Berlagelaan.

'De geest stroomt langs de weg van de natuur'. Het grootste kunstwerk in Haaswijk bestaat uit twee delen. De hoge poortconstructie draagt een helderblauw element (water) en een gouden bol (onze aarde). Ertegen leunt een enorme, roodmetalen fakkel (vuur). Licht verbindt deze plek via het fietspad met het tweede deel, de contouren van een boot, langs de Haarlemmertrekvaart. Met wat fantasie verbeelden deze 4 elementen de natuur.

Muurgedicht Landschap, A. van Royenlaan 3, Poelgeest; dichter Jozef Deleu, ontwerp en uitvoering Judith van der Meer, 2021.

Vanaf de Adriaan van Royenlaan zie je nog een stukje van het landschap dat de inmiddels bebouwde polder Poelgeest ooit kenmerkte. Daarom is gekozen voor het korte gedicht 'Landschap' van Jozef Deleu: 'kijken hoe het licht wandelt / over het land met de schaduw aan de hand / hoe de ruimte vorm krijgt / van zien' Het grijze vlak met de tekst werpt zijn schaduw van licht: de rollen zijn omgekeerd.

118

Gerard Hali, Anima fluit per via naturae, 1995, staal, kleur, kunstlicht; Mien Ruyspark/H.P. Berlagelaan.

'De geest stroomt langs de weg van de natuur'. Het grootste kunstwerk in Haaswijk bestaat uit twee delen. De hoge poortconstructie draagt een helderblauw element (water) en een gouden bol (onze aarde). Ertegen leunt een enorme, roodmetalen fakkel (vuur). Licht verbindt deze plek via het fietspad met het tweede deel, de contouren van een boot, langs de Haarlemmertrekvaart. Met wat fantasie verbeelden deze 4 elementen de natuur.

119

Muurgedicht Landschap, A. van Royenlaan 3, Poelgeest; dichter Jozef Deleu, ontwerp en uitvoering Judith van der Meer, 2021.

Vanaf de Adriaan van Royenlaan zie je nog een stukje van het landschap dat de inmiddels bebouwde polder Poelgeest ooit kenmerkte. Daarom is gekozen voor het korte gedicht 'Landschap' van Jozef Deleu: 'kijken hoe het licht wandelt / over het land met de schaduw aan de hand / hoe de ruimte vorm krijgt / van zien' Het grijze vlak met de tekst werpt zijn schaduw van licht: de rollen zijn omgekeerd.

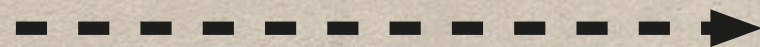
115

Mathieu Nab, Sphinx, 1996, Portugees marmer op marmeren sokkel; Zwaluwlaan, park Endegeest.

Mathieu Nab hakte het beeld uit een blok wit marmer op de manier waarop Michelangelo (1475-1664) ooit beeldhouwkunst typeerde: het beeld zit al in het blok besloten, je hoeft het er alleen maar uit te bevrijden. Het werd een mysterieuze figuur, die hij Sphinx noemde. De ronde vormen en subtiële detaillering staan in beeldend contrast met de even hoge, blokvormige sokkel van roze, geaderd marmer. Daarin zag hij kennelijk geen beeld verborgen.

Nu:

De nieuwe manier van winkelen: een grote supermarkt in het winkelcentrum Lange Voort waar je in één keer al de dagelijkse boodschappen doet. Zo'n supermarkt trekt veel luxe speciaalzaken waarbij, zoals in dit geval, de klant niet eens naar buiten hoeft.

Hoofdstuk 13

Winkelcentra en middenstand

In ieder van de vijf oude kernen van ons dorp waren winkeltjes, maar rond Geversstraat/Kempenaarstraat/Deutzstraat vestigden zich de meeste winkels. Vanaf begin 1900 ging men voor de dagelijkse boodschappen langs veel individuele winkels. Men had een vaste dagelijkse route. Deze winkelstraat ontwikkelde zich voor de Tweede wereldoorlog over bijna de gehele lengte tot de hoofdwinkelstraat. Er kwamen hier ook steeds meer speciaalzaken zoals ijzerhandel Dullaert en loodgieter Van Griensven. Vaak werd dit aangevuld door een middenstander die met paard en wagen langs de deuren kwam. De middenstand betrok vaak zijn gehele familie bij de zaak.

Hoe anders ging dit vanaf de jaren '60.

Door de groei van Oegstgeest tijdens de wederopbouw (zie hoofdstuk 3) ontstond ook daar behoefte aan winkelvoorzieningen. In 1967 werd uiteindelijk een totaal nieuw winkelcentrum geopend aan de Lange Voort met ongeveer 25 winkels, waaronder een grote supermarkt.

Er voltrok zich een drama rond de kleine middenstand die vergelijkbaar is met de huidige boeren crisis. In heel Nederland, dus ook in Oegstgeest, werden vrijwel alle kleine winkels voor dagelijks gebruik verdrongen door de supermarkt, alle kleine kruideniers zijn verdwenen. Alleen de speciaalzaken die aanmerkelijk betere kwaliteit leverden dan de supermarkten, zoals sommige slagers en bakkers, bleven bestaan en groeiden zelfs. Ook aan de andere zijde van het Oegstgeester kanaal ontstond een klein winkelcentrum (Boerhaaveplein).

Uiteindelijk verging het de overgebleven middenstand redelijk wel en we zagen steeds meer speciaalzaken. Zo breidde het winkelcentrum aan de Lange Voort nog eens uit met een Passage, bibliotheek en ongeveer 6 winkelunits in 2008.

Ook de laatste uitbreiding van Oegstgeest langs de Oude Rijn (Nieuw Rhijngest) kreeg uiteindelijk zijn winkelvoorziening bij de hoofdtoegang vanaf de Rijsburgerweg.

Nog zo'n cluster winkels: de Deutzstraat rond 1920, geheel rechts nog net de muur van slagerij Dolle, dan de kruidenier van der Beek (later Bert Streng), sigarenzaak + kapper Van der Linden, smid en elektricien (twee broers) Koeleman. Om de hoek, net buiten beeld, had je schoenwinkel Hofman, melkzaak 'De Landbouw' en huisschilder Schrijvers.

Vroeger:

De oude manier van winkelen: een cluster winkels waar je deur voor deur langs ging en bij de toonbank op je beurt wachtte. Maar je werd altijd geholpen door een vakman of -vrouw. Het gaat hier om de Kempenaarstraat bij de hoek met de Koninginnelaan in de jaren '60. Naast elkaar zien we rijwielhandel Roest, fotograaf De Groot (een fors deel van dit boek komt uit zijn fotoverzameling die hij aan het gemeentearchief schonk) en kruidenier De Gruyter. In ditzelfde rijtje zat slagerij van der Zalm, slijterij Het Wijnhuis en groenteboer Dofferhof. Aan de overkant zaten twee bakkers: Kraaij en De Groot. Het dagelijks rondje boodschappen was compleet! Hoewel voor een goed tijdsbeeld aardappelboer Boender, die ietsje verderop zat, niet mag worden vergeten.

Hoofdstuk 13

Anno 1907: pand De Kempenaerstraat 55, de kruidenierswinkel van H. van der Leeden, tevens het pand van makelaardij Van Welzen en Losecaat.

Anno 1915: winkel van Oudshoorn, een bakkers- en komeijswinkel, aan de oostzijde van de Dorpsstraat met gehele familie. Komeijswinkel is een oude benaming voor een kruidenier.

Anno 1940: Winkel van Dullaert in de Kempenaerstraat.

Anno 1945: De Kempenaerstraat gezien vanaf de kruising met de Terweeweg in de richting van de Geversstraat, Er wordt gevlagd vanwege de bevrijdingsfeesten.

1 november 1967, feestelijke opening van het winkelcentrum Lange Voort. Het moderne winkelen, met een grote supermarkt en luxe speciaalzaken er omheen, gebeurt nu ook in Oegstgeest.

Anno 1988: winkelcentrum Boerhaaveplein in Haaswijk, met de C1000, winkels van kapper Dofferhoff, brood- en banketbakker Tijsterman en snackbar Petit Restaurant en op de achtergrond het Multifunctioneel Centrum 't Groot Proffijt.

Anno 1925: pand Geversstraat 45, tussen Deutzstraat en Rhijngeesterstraatweg, van de Leidsche Coöperatieve Melkinrichting De Landbouw.

Anno 1933: Geversstraat, met links huize De Olmen van bakker Hoogeveen en daarnaast het pand van drogist De Pionier, links op de voorgrond het overdekte wachthuisje bij de tramhalte Endegeest op de hoek van de Endegeesterlaan.

Ook Nieuw Rhijngeest heeft haar winkelcentrum met, naast de supermarkt, speciaalzaken zoals een drogist, bakker, eetgelegenheden, bloemenwinkel en kapper.

calhem .ii. In bestemaholte .ii. In lux .ii. In oflaghem .v. In scaca .ii.
 In ofsthem chaglingebos tūa pars. → mansi vi. In uuelstagne wēu
 abiq. .ii. mansi. In lufna .v. In uuarmelde .ii. In **osgeresgeest** .ii.
 In polgest .ii. In buhngesest .ii. In oflan .ii. In uuilkenhem cu omib;
 appendicij sei marcm. Simily unburē cum omib appendicij. → in

Osgeresgeis

We gaan terug naar het jaar 720. Dichter bij de oorsprong van ons dorp komen we niet. In een archiefstuk uit ongeveer 720 is voor het eerst de naam Osger te zien. Het oorspronkelijk document bestaat niet meer, maar gelukkig hebben we dit afschrift van ca. 1200. Monniken schreven vaak oude handschriften over als ze niet meer goed te gebruiken waren, het origineel was toen al 500 jaar oud! Tussen 'warmelde' (Warmond) en 'polgest' (Poelgeest) staat 'osgeresgeest', dat is 'Osger z'n geest', de oudste vorm van Oegstgeest. In een eerder afschrift staat 'osgeresgest'. Geest betekent strandwal, een reeks zandduinen in het moerasland.

Hoofdstuk 14 Oegstgeestenaren die tot de verbeelding spreken

Een dorp dat al heel lang bestaat kan zich als regel beroemen op inwoners die in het dorp, in Nederland of soms zelfs in de hele wereld tot de verbeelding spreken. In dit hoofdstuk staan er voor Oegstgeest een aantal bij elkaar, betrekkelijk willekeurig uit vroegere perioden gekozen. Weliswaar zou uit de moderne tijd zonder moeite een rij namen te noemen zijn van inwoners die hun sporen dik verdiend hebben, maar pas als wij later terugkijken zal blijken wie er echt uitgesprongen zijn. Hierop is één uitzondering gemaakt; van de ouderen was het gemakkelijker hun blijvende belang vast te stellen.

In het lijstje staan meer personen van na 1900 dan uit de periode daarvoor. Dat komt doordat Oegstgeest tot dat jaar heel weinig inwoners telde, variërend van 500 in de middeleeuwen tot 2000 rond het jaar 1900. Toen werd de eerste nieuwbouwwijk gebouwd, het Wilhelminapark.

Daarmee begon een enorme bevolkingsexplosie en waren er plotseling meer mensen die van buiten Oegstgeest naar hier kwamen dan mensen die er geboren zijn. Dit heeft tot gevolg dat niemand van de in het overzicht opgenomen personen zijn hele leven in Oegstgeest gewoond heeft. Duidelijk is echter dat iemand die langer dan een aantal jaren hier gevestigd is geweest, een echte Oegstgeestenaar mag heten. Dit kan ook gelden voor personen die met Oegstgeest verbonden zijn door iets anders dan alleen maar tijdsverloop, hetgeen prachtig wordt geïllustreerd door professor Cleveringa. Deze kwam pas in 1976, na zijn emeritaat en na nog enige tijd in zijn buitenhuis in Gelderland te hebben gewoond, naar Oegstgeest, naar de Haeswijkflat aan de Kennedylaan.

Onder het kopje 'Terug naar Oegstgeest' schijft biograaf Kees Schuyt: 'Ze verkozen terug te gaan naar Oegstgeest, niet naar Leiden. Cleveringa had Oegstgeest altijd al, vanaf de jaren dertig, als een prettiger gemeente ervaren dan Leiden. Na al die jaren op de Rijnsburgerweg gewoond te hebben, voelde hij zich meer betrokken bij het dorp Oegstgeest dan met de steeds verder uitbreidende stad Leiden.'

Hun hele leven hier gewoond of, gedwongen door de omstandigheden, slechts enkele maanden, en alles ertussenin, in dit hoofdstuk ziet u Oegstgeestenaren die tot de verbeelding spreken.

Ewine van Dishoeck

Prof.dr. Ewine van Dishoeck is een wereldvermaard sterrenkundige. Zij was nauw betrokken bij het ontwerp van de in 2022 in een baan om de aarde gebrachte 'James Webb Ruimtetelescoop'. Hiermee kunnen opnamen van de verste hoeken van het heelal worden gemaakt.

130

131

Hella Haase

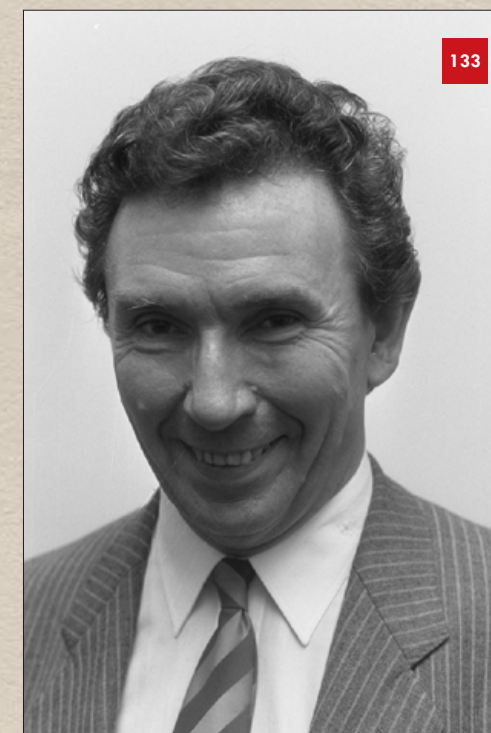
Op oudejaarsdag 1944, midden in de hongerwinter, loopt schrijfster Hella Haase (1918-2011) met man en pasgeboren dochter van Amsterdam naar Oegstgeest om te gaan wonen bij haar schoonouders aan Rhijngheesterstraatweg 149. Ze blijven er tot na de bevrijding. Hier werkt zij aan haar historische roman Het woud der verwachting, de internationale bestseller waarmee zij definitief haar naam vestigt. Hella Haase ontving zowel de P.C. Hooftprijs als de Prijs der Nederlandse Letteren.

132

Johan Ferrier

Dr. Johan Ferrier (1910-2010), geboren in Paramaribo, is zowel de laatste Nederlandse gouverneur als de eerste president van Suriname. Als hij na de coup van Desi Bouterse in 1980 aftreedt, vestigt hij zich in Oegstgeest, waar hij – onder veel meer – bekendheid krijgt als begaafd verhalenverteller. Zijn verhalen over de spin Anansi heeft hij neergelegd in Het grote Anansiboek. Johan Ferrier is begraven bij het Groene Kerkje.

133

Frédéric Bastet

De in de Lijtwegflat wonende Frédéric Louis Bastet (1926-2008) was een groot kenner van het werk van Louis Couperus, over wie hij een biografie publiceerde. Voor zijn zeer leesbare essays kreeg hij de P.C. Hooftprijs. Daarnaast was hij hoogleraar klassieke archeologie en later conservator in het Rijksmuseum van Oudheden.

Hoofdstuk 14

Jan Wolkers

Jan Wolkers (1925-2007), geboren en getogen in Oegstgeest, Deutzstraat 7, ontwikkelde zich tot een belangrijk beeldhouwer, schilder en schrijver (in die volgorde, zegt hij zelf). Voor zijn literatuur is hem de P.C. Hooftprijs toegekend. In zijn vlegeljaren ontvreemde hij tegen het eind van de Tweede Wereldoorlog de twee 'tillenbeesten' uit kasteel Oud-Poelgeest; met één ervan staat hij schuld bewust, lijkt het, op de foto.

Frits Hotz

F.B. Hotz (1922-2000) begon pas te schrijven toen hij 52 jaar was; daarvoor verdiende hij de kost als jazztrombonist, waarin zijn humoristische muziekverhalen hun oorsprong vinden. In de Juffermansstraat kwamen in totaal 63 sober geschreven korte verhalen tot stand, waaronder de afgebeelde bundel Ernstvuurwerk. Voor dit alles ontving hij de P.C. Hooftprijs.

Jan Hendrik Oort

Jan Hendrik Oort (1900-1992), sterrenkundige van wereldfaam, groeide op in Oegstgeest en werd directeur van de sterrenwacht in Leiden. De door hem vastgestelde wolk komeetachtige objecten die als een schil om de zon ligt, is naar hem de 'Oortwolk' genoemd.

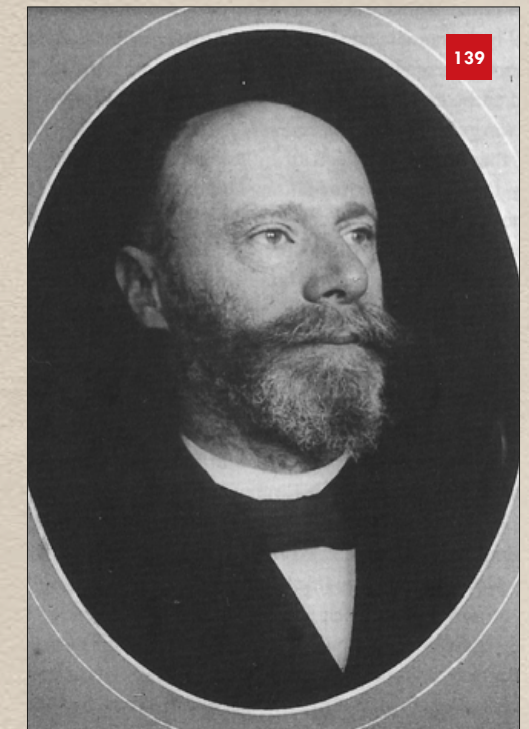
Rudolph Pabus Cleveringa

De eminente jurist Cleveringa (1894-1980) verwierf onsterfelijkheid door het college dat hij op 26 november 1940 in Leiden gaf op het uur van de door de Duitsers op non-actief gestelde joodse hoogleraar Meijers. In sobere, neutrale, maar niets te raden overlatende bewoordingen – 'hun daad kwalificeert zichzelf afdoende' – gaf hij een uiteenzetting over deze maatregel van 'een macht welke op niets dan enkel zichzelf kan steunen'. De volgende dag werd hij met zijn vooraf ingepakte koffer naar de strafgevangenis in Scheveningen gebracht.

Jan van Gilse

De Duitse componist Jan van Gilse (1881-1944) werkte van 1917-1922 in Nederland. Hij keerde terug naar Duitsland maar vanwege Hitler week hij uit naar Amsterdam. Tijdens de bezetting was zijn gezin actief in het verzet. Hij dook na '42 onder in Oegstgeest, zijn zoons Janric en Maarten werden door de Duitsers gefusilleerd. Hij werd ziek en onder valse naam naar het ziekenhuis gebracht, waar hij in september '44 stierf. Hij werd begraven bij het Groene Kerkje. Pas later ontdekte men dat het om deze verzetsheld ging.

Willem Einthoven

Prof.dr. Willem Einthoven (1860-1927) kreeg in 1924 de Nobelprijs voor geneeskunde voor zijn uitvinding van het elektrocardiogram. Hij woonde in Oegstgeest aan het Terweepark (nu de Bargelaan) en de Rijnsburgerweg tot deze straten door Leiden werden geannexeerd en is bij het Groene Kerkje begraven.

Hoofdstuk 14

Bisschop Van Wijkerslooth

Cornelis Ludovicus baron van Wijkerslooth (1786-1851) werd in 1833 de eerste bisschop in Nederland nadat katholieke bisschoppen na de reformatie in Nederland weer waren toegestaan. Hij woonde in het 'paleisje' dat voor hem was gebouwd in de noordwestelijke hoek van wat nu het Bos van Wijkerslooth is. Hij stichtte ook het naastliggende klooster.

Jeannette Wytenbach

Jeannette Wytenbach-Gallien (1773-1830) woonde op de hoek van de Louise de Coligny laan en het smalle deel van de Wijtenbachweg; het grote inrijhek van haar woning staat er nog, net als de 'gebroken zuil' ter herinnering aan haar echtgenoot. Zij sprak vijf talen en schreef filosofische werken die in Parijs werden uitgegeven en in diverse talen vertaald. Van de universiteit in het Duitse Marburg ontving zij in 1827 een eredoctoraat, waarmee zij de eerste Nederlandse vrouw met de graad van doctor is.

Herman Boerhaave

Herman Boerhaave (1668-1738), destijds gezien als 's werelds beroemdste arts, kocht in 1724 kasteel Oud-Poelgeest en woonde daar 's zomers met zijn gezin. Hij was ook directeur van de hortus botanicus in Leiden en maakte op Oud-Poelgeest een soort dependance daarvan. Een nakomeling van de tulpenboom die hij daar plantte is er nog te zien.

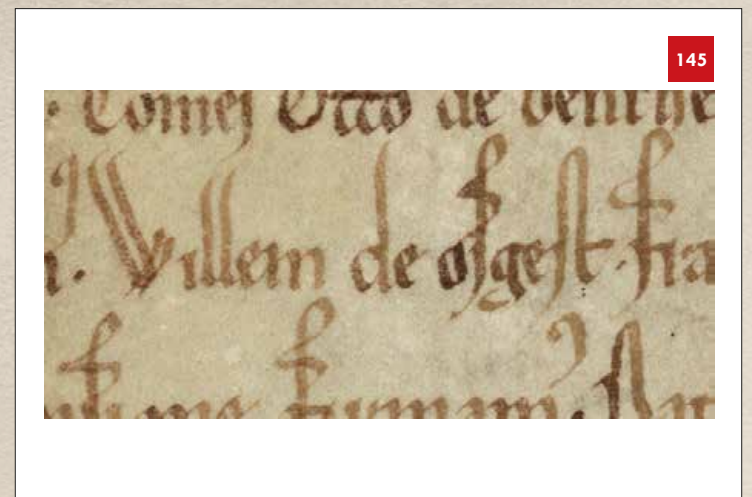
Philips van Almonde

Vlootvoogd Philips van Almonde (1644-1711) leerde het vak onder Michiel de Ruyter, wiens lichaam hij thuisbracht toen De Ruyter op de Middellandse Zee was gesneuveld. Van Almonde had een glanzende carrière als commandant van de Hollandse vloot in onder meer de Negenjarige Oorlog met Frankrijk, een carrière die in 1708 werd bekroond met de benoeming tot luitenant-admiraal van Holland en Wes-Friesland. In 1698 kocht hij de buitenplaats Haaswijk in Oegstgeest. Deze lag op de plaats waar nu de wijk Haaswijk ligt; de gracht rond de buitenplaats is er deels nog te zien. In eerste instantie begraven in Oegstgeest kreeg Van Almonde naderhand een praalgraf in zijn geboorteplaats Brielle.

René Descartes 1596-1650

In de 16 jaar tussen zijn komst naar Nederland in 1628 en zijn vestiging in Egmond in 1644 heeft René Descartes (1596-1650) in 15 steden en dorpen gewoond, gemiddeld iets meer dan een jaar per plaats. Op het na de verwoesting van 1573 provisorisch herstelde kasteel Endegeest woonde hij van april 1641 tot april 1643, lang dus voor zijn doen. De 'vader van de moderne filosofie' werkte hier aan onder meer aan zijn boek de Meditaties. Een borstbeeld van Descartes, gemaakt door Erszébet Baerveldt, staat op het voorplein van kasteel Endegeest.

Willem van Oegstgeest

Willem I van Oegstgeest (ca. 1180 - ca. 1220) is de oudste bekende ambachtsheer van Oegstgeest. Hij is in 1201 getuige bij een schenking die graaf Dirk VII doet aan de abdij van Rijsenburg. In dit stukje van de oorkonde die daarvan is gemaakt staat hij als 'Willem de osgest'.

Hoofdstuk 15

Voormalig Oegstgeest

Quizvraag: in welke gemeente zijn het Leidse station, de Haagse Schouw-brug, Scheepswerf Akerboom en bloemenveiling Flora gebouwd? Antwoord: in Oegstgeest. Oegstgeest was oorspronkelijk groot, veel groter dan nu. Vanaf de 12e eeuw hebben Rijnsburg, Leiden, Warmond en in 1966 zelfs Leiderdorp zoveel stukken Oegstgeest ingepikt, dat 'voormalig Oegstgeest' groter is dan Oegstgeest zelf.

Meestal ging het om nog te ontwikkelen gebied dat door de burens nuttig geëxploiteerd kon worden, zoals de Hoge Mors in Leiden. Hier is nog goed zichtbaar dat de van oudsher (en dus in de Oegstgeester periode) bebouwde rand langs de Oude Rijn vol staat met oudere, vaak boerderij-achtige woningen terwijl de straten erachter, de Diamantbuurt en Koppelstein, uitsluitend huizen uit de jaren '70 en '80 kent. In de dichtbevolkte Merenwijk, tot 1966 Oegstgeest, staan nauwelijks woningen van vóór die tijd.

Welke 'gepikte' gebieden kennen nog wel echte Oegstgeester historie? In hoofdstuk 1 en 9 is de sinds 1966 Leidse Hoge Mors al aan de beurt geweest evenals de Rijsjes en de Bazaar in Rijnsburg.

Van de andere oorspronkelijk Oegstgeester zaken ziet u de plaatjes in dit laatste hoofdstuk.

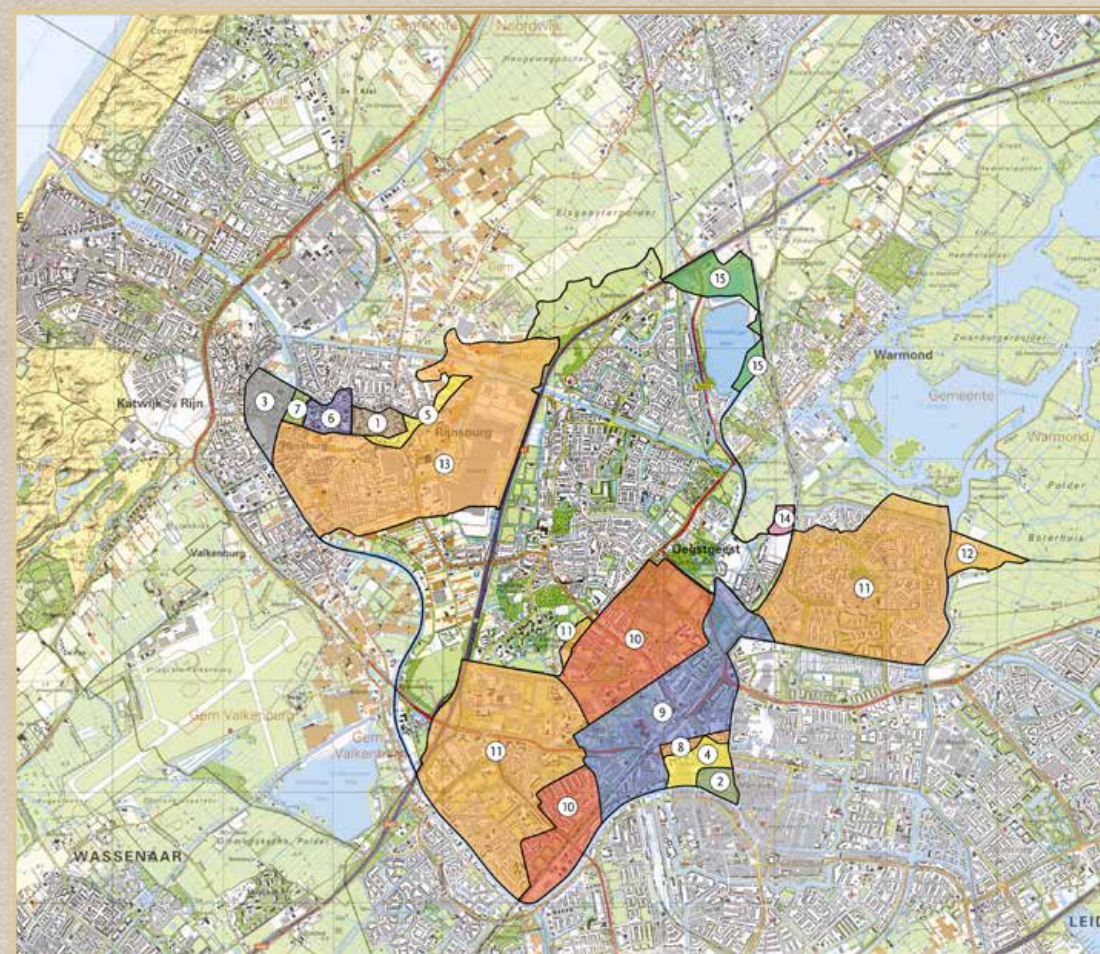
Het eerste Leidse Station uit 1842. Dit is een aquarel van H. Last in 'Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij 1839-1889' uit 1844. Het Leidse station is één van de oudste in Nederland en gebouwd in...Oegstgeest. Haarlem-Leiden was (na Amsterdam-Haarlem) de tweede spoorlijn van ons land. Ook het tweede station, gebouwd in 1879, stond in Oegstgeest, tot dit gebied in 1896 werd geannexeerd door Leiden.

De brug bij het Haagsche Schouw, toen nog Oegstgeest, thans Leiden, gebouwd in 1925, gezien vanuit Oegstgeest in de richting van Wassenaar. Rechts op de achtergrond staat restaurant Het Haagsche Schouw. Het tramspoor diende voor de gele tram van de Haagsche Tramweg Maatschappij tussen Den Haag en Leiden, ca. 1950.

17 mei 1952. Scheepswerf Akerboom. Vanaf de Stevenshofpolder (toen Voorschoten) kijken we naar Oegstgeester grondgebied. Aan de oever van de Oude Rijn ligt Scheepswerf Akerboom. Aan de andere kant van de straat staat in het midden het lichte gebouw van de Oegstgeester gemeenteschool ('centenschool') met daarnaast iets hoger de onderwijzerswoning. De landrijen daarachter moesten 25 jaar later plaats maken voor de Leidse wijken Bokhorst en Koppelstein en daarachter de voetbalvereniging DoCoS.

- 1 - 1183 naar Rijnsburg
- 2 - 1355 en 1403 naar Leiden
- 3 - 1399 naar Het Zand, wordt zelfstandig
- 4 - 1611 naar Leiden
- 5 - 1611 naar Rijnsburg
- 6 - 1617 naar Rijnsburg
- 7 - na 1634 naar Rijnsburg
- 8 - 1812 naar Leiden
- 9 - 1896 naar Leiden
- 10 - 1920 naar Leiden
- 11 - 1966 naar Leiden
- 12 - 1966 naar Leiden en Leiderdorp
- 13 - 1966 naar Rijnsburg
- 14 - 1996 van Warmond
- 15 - 2005 van Warmond

1908. Aardewerkfabriek 'Amphora'. Op het Werninkterrein, tussen Rijn en spoor in het huidige Leiden, stond tussen 1852 en 1907 dakpannenfabriek 'De Nijverheid'. Hier werd de Oegstgeester dakpan gemaakt. Toen deze fabriek in 1907 stopte, zette één van de eigenaren, de heer Sillevolt, een aardewerkfabriek op die jugendstil vazen maakten. Deze vazen kregen landelijke faam vanwege de mooie producten maar ook omdat hij een procedé ontwikkelde waarbij het glazuur sterk en glad bleef. Op de foto zien we de schilders aan het werk met de afbeeldingen. De fabriek produceerde van 1908 tot 1933 en is de naamgever van de Amphoraweg.

De oude Rijnsburgse bloemenveiling Flora is op Oegstgeests grondgebied gebouwd. Bij de grenscorrectie van 1966 kwam dit gebied bij Rijnsburg. Op de foto ziet u dat Koningin Juliana 14 februari 1961 een bezoek brengt aan de Rijnsburgse bloemenveiling - in de gemeente Oegstgeest.

Colofon

Foto's voorkant

Vroeger:

De katholieke Willibrordkerk met kruising Deutzstraat en Geversstraat 2023 en 1908. Deze foto's van een kenmerkende plek in Oegstgeest als front. Dit komt bij veel hoofdstukken terug: een opening heet eerst 'nu' en daaronder 'vroeger'. Op de eerste of tweede bladzijde komt in een kader een tekst over de veranderingen in ruim een eeuw. Hierover nog overleg.

Nu:

De fotograaf staat bij beide foto's midden op de Geversstraat, vlak voor de Deutzstraat en met uitzicht op het kruispunt/de rotonde bij de katholieke Willibrordkerk. Van het landelijk pad met handkarren en wandelaars op de rails van de stoomtram veranderde het in de drukke verkeersader.

De zandsloot (1908 links onderin nog juist te zien), de brede woning en fraaie bomen moesten plaats maken voor de vooruitgang. Waar de fotograaf rustig zijn statief heeft kunnen plaatsen en waarschijnlijk onder belangstelling van de plaatselijke jeugd het moment van afdrukken heeft kunnen kiezen, was het nemen van de moderne foto dankzij het voortrazende verkeer een riskante en haastige onderneming en alleen mogelijk op een rustig tijdstip.

Foto achterkant

Avondfoto gemeentehuis:

Het Oegstgeester gemeentehuis is een goed voorbeeld hoe we tegenwoordig met monumenten omgaan. Het prachtige pand, oorspronkelijk het Sanatorium voor Zenuwzieken 'Rhijngest' raakte in verval. Het unieke pand uit 1903, opgetrokken in chaletstijl met in de detaillering invloeden van de Jugendstil, dreigde verloren te gaan. De gemeente groeide in het oude gemeentehuis aan het Wilhelminapark uit haar jasje en was op zoek naar een nieuw onderkomen. Men koos voor de dure oplossing: het vervallen gebouw 'Rhijngest' (ook wel 'de Jelgersma' genoemd) werd prachtig hersteld en gemoderniseerd. Hiermee sloeg men twee vliegen in één klap: de gemeente had een ruimer jasje en een gezichtsbepalend monument was van de sloop gered. In 1999 nam de gemeente het pand in gebruik. De foto, die bewijst dat de gemeente toen een goede keuze maakte, is van Joke Buringa. Zij won hiermee een fotowedstrijd van de Historische Vereniging Oegstgeest.

Bronnen en foto's

Historische Vereniging Oegstgeest
Digitaal Foto Archief Oegstgeest
ELO
PBK
GAO
RMO
MEC (Milieueducatiecentrum)
Canon van Oegstgeest
Restaura
Archol
Letterkundig Museum
Algemeen Handelsblad
UB Leiden

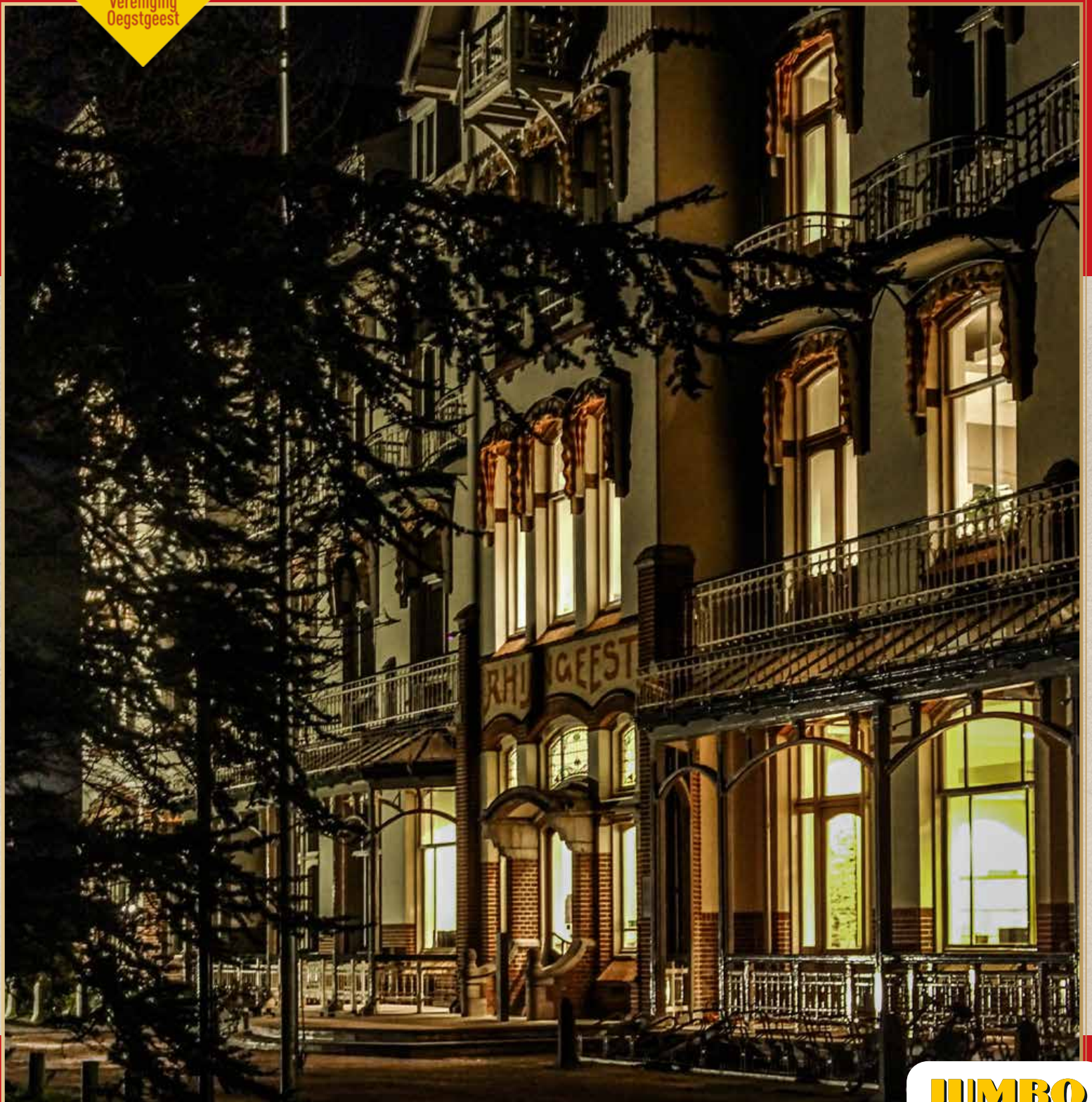
544 Squadron RAF
Akerboom Yacht Equipment
OLTC
LOHC
Fiks
ASC
FC Oegstgeest
Teylingencollege locatie Duinzigt
Faculteit Archeologie
Freek Lugt privécollectie, Het goed van Oegstgeest, Rijnland in der donkere eeuwen
Jacques Thorn

Dik Parlevliet
Menno Dijkstra, Rondom de mondingen
Henk Heemskerk
Marijke van der Wal
Peter Boer
De Bruin, Bakels, Theuws, Oegstgeest, a riverine settlement
Van As/Leijnse, Tweeduizend jaar drinkwater
Melchior van Rijn
W.J. van Varik
Jetteke Boltzen-Rempt

Bert Verhoef, Anelfo
Bart Molendijk, Anelfo
Karina Wolkers
Gerard de Wit
Frits Spieksma
H.A. Snellers, Willem Einthoven
H.W. Couwenberg
Toon vd. Heijden
A.P. van Vliet, Marineblad, oktober 2011

Oegstgeest

Een dorp met karakter

JUMBO
Oegstgeest Rustenburgerpad
Oegstgeest Lange Voort